

Vilniaus universitetas
Filosofijos fakultetas
Psichologijos institutas

Aira Zigmantaitė

Teisės psichologijos studijų programa
Magistro darbas

Nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stilių bei nuostatų į meilę sąsajos

Darbo vadovė: Dr. Ksenija Čunichina

Vilnius
2023

Turinys

Santrauka.....	4
Summary.....	5
Svarbiausios sąvokos	6
Įvadas	7
Literatūros apžvalga.....	9
1. Nepalankios vaikystės patirtys.....	9
1. 1. Samprata	9
1. 2. Nepalankių vaikystės patirčių įtaka psichologiniam asmens vystymuisi	10
1. 3. Nepalankių vaikystės patirčių ir tarpasmeninių santykių sąsajos	12
1. 4. Nepalankių vaikystės patirčių skirtumai lyčių atžvilgiu	14
1. 5. Nepalankios vaikystės patirtys ir nusikalstamas elgesys	16
2. Prieraišumo stiliai	17
2. 1. Samprata	17
2. 2. Saugus prierašumo stilius	18
2. 3. Nerimastingas prierašumo stilius.....	20
2. 4. Vengiantis prierašumo stilius	22
2. 5. Prieraišumo stiliai ir tarpkultūriniai skirtumai.....	26
2. 6. Prieraišumo stilių ir nepalankių vaikystės patirčių sąsajos.....	26
3. Nuostatos į meilę.....	27
3. 1. Samprata	27
3. 1. 1. Eros nuostata į meilę.....	28
3. 1. 2. Ludus nuostata į meilę	29
3. 1. 3. Storge nuostata į meilę.....	30
3. 1. 4. Pragma nuostata į meilę.....	31
3. 1. 5. Mania nuostata į meilę.....	32
3. 1. 6. Agape nuostata į meilę.....	33
3. 2. Nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stilių bei nuostatų į meilę sąsajos	34
Metodika	36
1. Tiriamieji.....	36
2. Tyrimo instrumentai	36

3. Tyrimo eiga	41
4. Duomenų analizė	41
Rezultatai	43
1. Tiriamieji.....	43
2. Nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stilių bei nuostatų į meilę sąsajos	44
Rezultatų aptarimas.....	52
Išvados	62
Rekomendacijos	63
Literatūra.....	64

Santrauka

Aira Zigmantaitė. „Nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stilių bei nuostatų į meilę sąsajos“. Vilnius, Vilniaus Universitetas, 2023, 78 p.

Šiuo tyrimu siekiama išsiaiškinti, ar egzistuoja sąsaja tarp nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stilių bei nuostatų į meilę. Tyrime dalyvavo 344 respondentai, (37 vyrai ir 297 moterys), kurių amžius nuo 18 iki 70 metų ($M = 35$, $SD = 11,15$). Nepalankioms vaikystės patirtims įvertinti buvo naudojamas vaikystės patirčių klausimynas (Felitti et al., 1998; Dube, Anda, Felitti, Croft, Edwards & Giles, 2001), prierašumo stiliams nustatyti buvo naudojama suaugusiųjų prierašumo skalė (Collins & Read, 1990), o meilės nuostatomis ištirti buvo naudojama meilės nuostatų skalė (Hendrick & Hendrick, 1984). Rezultatų analizė atskleidė, jog nepalankios vaikystės patirtys koreliavo su vengiančiu ir nerimastingu prierašumo stiliais. Meilės nuostata Eros neigiamai koreliavo su nepalankiomis vaikystės patirtimis, meilės nuostatos Ludus ir Mania teigiamai koreliavo, o meilės nuostata Agape iš dalies neigiamai koreliavo. Nepalankios vaikystės patirtys prognozavo vengiantį prierašumo stilių ir neigiamai prognozavo prierašumo dimensiją pasiklovimą. Nerimastingas prierašumo stilius prognozavo meilės nuostatą Mania.

Raktažodžiai: nepalankios vaikystės patirtys, prierašumo stilius, meilės nuostatos.

Summary

Aira Zigmantaitė. “The relationships between adverse childhood experiences, attachment styles and attitudes towards love“. Vilnius, Vilnius University, 2023, p. 78

This study aims to find out if there is a link between adverse childhood experiences (ACEs), attachment styles and attitudes towards love. The study included 344 respondents (37 men and 297 women) aged between 18 and 70 years ($M = 35$, $SD = 11,15$). The Childhood Experiences Questionnaire (Felitti et al., 1998; Dube, Anda, Felitti, Croft, Edwards & Giles, 2001) was used to ACEs, the Adult Attachment Scale (Collins & Read, 1990) was used to determine attachment styles, and the Love Attitudes Scale (Hendrick & Hendrick, 1984) was used to examine attitudes towards love. Results revealed that ACEs were correlated with avoidant and anxious attachment styles. The love attitude Eros was negatively correlated with ACEs, the love attitudes Ludus and Mania were positively correlated with ACEs, and the love attitude Agape was partially negatively correlated with ACEs. ACEs predicted an avoidant attachment style and negatively predicted the attachment dimension dependence. Anxious attachment style predicted love attitude Mania.

Keywords: adverse childhood experiences, attachment styles, attitudes towards love.

Svarbiausios sąvokos

Nepalankios vaikystės patirtys – įvykiai, įvykę asmeniui iki 18 metų ir kurie yra potencialiai traumuojantys (Felitti, Anda, Nordenberg, Williamson, Spitz, Edwards, & Marks, 1998).

Prieraišumo stilius – emocinis ryšys, kurį asmuo užmezga su savo globėjais vaikystėje (Bowlby, 1969).

Meilės nuostatos – kitaip dar vadinamos kaip „meilės stiliai“, jos apibūdina asmens įsitikinimus ir nuostatas apie romantišką meilę, intymumą bei santuoką (Hendrick & Hendrick, 1984).

Ivadas

Kaip žmonės, mes iš prigimties esame socialūs tvariniai, o mūsų santykiai su kitais, daro didelę įtaką mūsų gyvenime. Tai, kaip užmezgame ir palaikome santykius su romantiškais partneriais, lemia mūsų ankstyvoji patirtis ir vaikystėje susiformavęs prierašumo stilius. Nepalankios vaikystės patirtys, tokios kaip prievarta, nepriežiūra ar namų ūkio disfunkcija, gali turėti ilgalaikį poveikį mūsų prierašumo stiliams ir nuostatomis į meilę, o tai gali turėti įtakos mūsų gebėjimui užmegzti sveikus ir pilnaverčius santykius. Norint geriau suprasti tarpasmeninių santykių dinamiką, svarbu suprasti, kaip nepalankios vaikystės patirtys ir prierašumo stiliai yra susiję su nuostatomis į meilę.

Dažnas lietuvis augdamas patyrė nepalankias vaikystės patirtis. Šios patirtys gali pasireikšti fizine, emocine, seksualine prievarta bei nepriežiūra. Jos dar gali pasireikšti kuomet vienas iš šeimos narių turi psichinių sutrikimų ar yra priklausomas nuo psichoaktyvių medžiagų tokių kaip alkoholis ar narkotinės medžiagos. Taip pat šios nepalankios vaikystės patirtys apima ir tėvų skyrybas ar išsiskyrimą (Felitti et al., 1998). Ankstesnis tyrimas atliktas Lietuvoje nustatė, jog tik 8,7 proc. tiriamųjų nepatyrė nepalankių vaikystės patirčių, o beveik pusė (48,9 proc.) tiriamųjų, patyrė 4 ar daugiau nepalankių vaikystės patirčių (Laurinaitytė, Assini – Meytin ir Čunichina, 2022). Kadangi tyrimai rodo, jog asmenys, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, yra labiau linkę sukurti nesaugų prierašumo stilių, o tai neigiamai paveikia jų santykius ir nuostatas į meilę (Shaver, Mikulincer & Cassidy, 2019), svarbu analizuoti kaip nepalankios vaikystės patirtys paveikia prierašumo stilius bei meilės nuostatas Lietuvos kontekste.

Prierašumo stilius apibūdinamas kaip emocinis ryšys, kurį asmuo užmezga su savo globėjais vaikystėje. Prierašumo stiliai skirstomi į saugų arba nesaugų, o nesaugūs prierašumo stiliai dar skirstomi į vengiantį, nerimastingą ir dezorganizuotą (Bowlby, 1969). Kalbant apie nuostatas į meilę, jos apibrėžiamos kaip asmens įsitikinimai ir nuostatos apie romantišką meilę, intymumą bei santuoką (Hendrick & Hendrick, 1984). Neigiamos nuostatos į meilę gali pasireikšti cinizmu, intymumo baime ir žemu pasitikėjimu santykiais.

Šiuo tyrimu siekiama ištirti nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stiliaus ir nuostatų į meilę sąsajas. Nepalankių vaikystės patirčių skalė (Felitti et al., 1998; Dube, Anda, Felitti, Croft, Edwards & Giles, 2001) bus naudojama nepalankioms vaikystės patirtims matuoti,

suaugusiųjų prierašumo skalė (AAS) (Collins & Read, 1990) bus naudojama prierašumo stiliui nustatyti, o nuostatų į meilę skalė (Hendrick & Hendrick, 1984) bus naudojama vertinant nuostatas į meilę. Svarbu suprasti ryšį tarp šių kintamųjų, nes tai gali padėti nustatyti taikytinas intervencijas ir gydymą asmenims, kurie patyrė nepalankias vaikystės patirtis, turi nesaugų prierašumo stilių ir turi neigiamas nuostatas į meilę. Nagrinėjant šių kintamųjų ryšius teisės psichologijos kontekste, šis tyrimas taip pat gali prisidėti prie teismo ekspertizės vertinimų ir intervencijų, kuriose atsižvelgiama į nepalankios vaikystės patirties ir prierašumo stiliaus įtaką romantiškiems santykiams ir nuostatomis į meilę. Taip pat šis tyrimas gali suteikti svarbių įžvalgų apie ryšius tarp nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stiliaus ir nuostatų į meilę ir gali turėti įtakos klinikinei praktikai bei intervencijoms.

Literatūros apžvalga

1. Nepalankios vaikystės patirtys

1. 1. Samprata

Kaip ir buvo minėta anksčiau, deja nepalankios vaikystės patirtys yra gana dažnas reiškinys. Originalus nepalankios vaikystės patirties tyrimas, kurį atliko Felitti ir kolegos (1998) nustatė, kad beveik du trečdaliai dalyvių patyrė bent vieną nepalankią vaikystės patirtį, o daugiau nei vienas iš penkių nurodė patyręs tris ar daugiau. Vėlesni tyrimai su įvairiomis populiacijomis atskleidė panašius rezultatus (Ho, Bressington, Karatzias, Chien, Inoue, Yang & Hyland, 2020; Pace, Muzi, Rogier, Meinero, & Marcenaro, 2022). Nustatyta, jog labiausiai paplitusios nepalankių vaikystės patirčių rūšys yra emocinė prievarta, emocinė nepriežiūra ir fizinė prievarta (Laurinaitytė ir kt., 2022). Šios patirties paplitimas parodo, kaip svarbu suprasti nepalankių vaikystės patirčių poveikį sveikatai ir gerovei. Felitti ir kiti (1998) išskyrė dešimt nepalankių vaikystės patirčių tipų, kurie yra susiję su neigiamomis pasekmėmis vėlesniame asmens gyvenime:

1. Fizinė prievarta: globėjo fizinio smurto naudojimas prieš vaiką, pavyzdžiui, mušimas, smūgiavimas ar spardymas.
2. Seksualinė prievarta: tai bet kokia seksualinė veikla tarp globėjo ir vaiko, pavyzdžiui, glamonėjimas, įsiskverbimas.
3. Emocinė prievarta: toks elgesys, kurį globėjas naudoja prieš vaiką ir jis pasireiškia įžeidinėjimu, pašaipa ar žeminimu.
4. Fizinė nepriežiūra: elgesys, kurio metu globėjas nepatenkina pagrindinių fizinių vaiko poreikių, tokių kaip maistas, drabužiai, pastogė ar medicininė priežiūra.
5. Emocinė nepriežiūra: kuomet globėjas nesugeba patenkinti vaiko emocinių poreikių, tokių kaip meilė, parama ar patarimas.
6. Piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis namuose: pasireiškia globėjo piktnaudžiavimu alkoholiu ar narkotinėmis medžiagomis.
7. Psichikos liga: pasireiškia, jei šeimoje yra asmenų, turinčių psichologinių sutrikimų tokių kaip depresija, nerimas ar šizofrenija.

8. Tėvų išsiskyrimas arba skyrybos: tai reiškia vaiko tėvų skyrybas arba vaiko išsiskyrimą su tėvais.

9. Įkalintas šeimos narys: pasireiškia šeimos nario įkalinimu šeimoje.

10. Smurtas šeimoje: tai reiškia fizinį, emocinį ar seksualinį smurtą tarp globėjų.

Svarbu pažymėti, kad šie dešimt nepalankių vaikystės patirčių tipų nėra išsamūs ir kad gali būti ir kitokių trauminių patirčių, kurios gali turėti įtakos vaiko vystymuisi. Be to, asmuo gali patirti įvairių rūšių nepalankių vaikystės patirčių, kurios gali dar labiau neigiamai paveikti vaiko vystymąsi.

Apibendrinant galima teigti, kad buvo nustatyta dešimt nepalankių vaikystės patirčių tipų, įskaitant fizinės, seksualinės, emocinės prievartos rūšis, fizinę bei emocinę nepriežiūrą, piktnaudžiavimą alkoholiu ir/ar narkotinėmis medžiagomis, namų psichikos ligą, tėvų skyrybas ar išsiskyrimą su tėvais, šeimos nario įkalinimą, ir smurtą šeimoje. Svarbu, kad teoretikai ir praktikai toliau tyrinėtų įvairių tipų nepalankių vaikystės patirčių poveikį ir plėtotų intervencijas, skirtas padėti asmenims, patyrusiems įvairių rūšių nepalankių vaikystės patirčių, kurios gali dar labiau sustiprinti neigiamą poveikį jų vystymuisi.

1. 2. Nepalankių vaikystės patirčių įtaka psichologiniam asmens vystymuisi

Nepalankios vaikystės patirtys atsiliepa suaugusiojo gyvenime. Vienas iš veiksnių, kuri sukelia nepalankios vaikystės patirtys yra biologiniai kūno pokyčiai. Remiantis tyrimais, lėtinis stresas, atsirandantis dėl nepalankių vaikystės patirčių, gali sukelti pagumburio – hipofizės – antinksčių (HPA) ašies, atsakingos už organizmo reakcijos į stresą, reguliavimą, padidinant kortizolio, streso hormono, gamybą (Teicher, Samson, Anderson & Ohashi, 2016). Tai gali padidinti lėtinių ligų, tokių kaip širdies ir kraujagyslių ligos bei diabetas, riziką (Shonkoff et al., 2012). Nepalankios vaikystės patirtys gali turėti įtakos ne tik atsako į stresą sistemai, bet ir prefrontalinės žievės vystymuisi, kuri atlieka pagrindinį vaidmenį reguliuojant emocijas ir priimant sprendimus. Tyrimai parodė, kad dėl nepalankių vaikystės patirčių gali sumažėti prefrontalinės žievės tūris ir dėl to susilpnėti jos funkcionavimas, o tai gali prisidėti prie emocijų reguliavimo ir impulsų kontrolės sunkumų (McLaughlin, Sheridan & Lambert, 2014).

Kitas veiksnys, kurį sukelia nepalankios vaikystės patirtys yra psichologiniai sutrikimai. Kadangi nepalankios vaikystės patirtys gali sutrikdyti atsako į stresą sistemos reguliavimą ir pakeisti prefrontalinės smegenų žievės raidą, tai gali prisidėti prie emocijų reguliavimo ir impulsų kontrolės sunkumų (McLaughlin et al., 2014), tad asmeniui dėl šių sunkumų padidėja rizika išsivystyti tokiems psichologiniams sutrikimams kaip depresija, nerimas, potrauminis streso sutrikimas ir pan. (Felitti et al., 1998; Anda et al., 2006). Nepalankios vaikystės patirtys taip pat gali prisidėti prie neigiamų kognityvinių schemų ir įsitikinimų apie save, kitus ir pasaulį formavimosi, o tai taip pat gali padidinti depresijos ir nerimo išsivystymo riziką (McGowan et al., 2009). Tai būtų galima paaiškinti tuo, jog asmenys, patyrę nepalankių vaikystės patirčių, gali išsiugdyti įsitikinimus, tokius kaip „pasaulis yra pavojinga vieta“ arba „aš nemylimas“, o tai gali sukelti beviltiškumo jausmą ir menką savivertę. Be to, nepalankios vaikystės patirtys daro įtaką nesaugiam prieraišumo stiliaus vystymuisi, kuris lemia asmens socialinį funkcionavimą (Liotti & Gilbert, 2011). Tokiam asmeniui, gali būti sunku pasitikėti kitais, palaikyti artimus santykius, kurie yra svarbūs psichologinei gerovei (Crittenden, 1992). Apibendrinant, ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir psichologinių sutrikimų yra sudėtingas ir daugialypis. Tikėtina, kad biologinių, psichologinių ir aplinkos veiksnių derinys prisideda prie šių sutrikimų išsivystymo asmenims, patyrusiems nepalankias vaikystės patirtis.

Svarbu paminėti, kad ne visi asmenys, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, turės neigiamų pasekmių. Nors nepalankios vaikystės patirtys gali turėti didelį neigiamą poveikį asmens psichologiniam funkcionavimui ir gerovei, ne visi asmenys, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, yra neigiamai paveikti. Yra keletas veiksnių, galinčių apsaugoti nuo nepalankių vaikystės patirčių neigiamo poveikio. Vienas iš apsauginių veiksnių yra vaikystėje palaikyti saugūs santykiai. Nustatyta, kad asmenys, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, tačiau palaikę santykius su tėvais, globėjais ar kitais suaugusiaisiais, vėliau gyvenime nepatyrė neigiamų pasekmių (Finkelhor, Turner, Shattuck & Hamby, 2015). Palaikantys santykiai šioje vietoje galėjo suveikti kaip mechanizmas, apsaugantis nuo neigiamo streso poveikio ir skatinantis atsparumą. Kitas apsauginis veiksnys yra teisingai susiformavusios įveikos strategijos. Asmenys, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, bet taip pat išsiugdę veiksmingas įveikos strategijas tokias kaip problemų sprendimo ar emocijų reguliavimo strategijas, rečiau patirs neigiamų pasekmių (Masten & Tellegen, 2012). Šie įgūdžiai gali padėti asmenims valdyti stresą, susijusį su

nepalankiomis vaikystės patirtimis, ir gali skatinti jų atsparumą. Individualūs temperamento ir asmenybės skirtumai taip pat gali turėti įtakos apsaugant nuo nepalankių vaikystės patirčių padarinių. Nustatyta, kad asmenys, pasižymintys dideliu atsparumu, optimizmu ir savigarba yra mažiau linkę patirti neigiamų pasekmių po nepalankių vaikystės patirčių (Masten & Gewirtz, 2006).

Apibendrinant galima teigti, jog nepalankios vaikystės patirtys daro įtaką streso reguliacijos sistemai, smegenims, o tai savo ruožtu daro įtaką asmens psichologinei gerovei. Tačiau nors nepalankios vaikystės patirtys gali turėti didelį neigiamą poveikį psichologiniam funkcionavimui, yra veiksnių, galinčių apsaugoti nuo šių neigiamų padarinių. Palaikančių santykių, teigiamų įveikimo įgūdžių ir apsauginių asmenybės bruožų skatinimas gali padėti sušvelninti nepalankių vaikystės patirčių poveikį.

1. 3. Nepalankių vaikystės patirčių ir tarpasmeninių santykių sąsajos

Nepalankios vaikystės patirtys daro įtaką asmens tarpasmeninių santykių kokybei. Vienas iš būdų kaip nepalankios vaikystės patirtys daro įtaką asmens santykiams yra per prieraišumo stilius. Kaip buvo minėta anksčiau, prieraišumo teorija teigia, jog ankstyva patirtis su globėjais formuoja asmens įsitikinimus ir lūkesčius apie santykius, kurie vėliau perkeliama į pilnametystę ir daro įtaką santykių formavimui ir palaikymui (Bowlby, 1969). Asmenys, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, yra labiau linkę turėti nesaugų prieraišumo stilių, kuris susijęs su asmens baime likti apleistu ir kitų pasitikėjimu (Shaver & Mikulincer, 2002). Tokiems asmenims sudėtinga užmegzti sveikus santykius ir jie gali būti linkę į toksišką elgesį santykiuose kaip pavydas ar kontrolė (Bowlby, 1969).

Kitas būdas, kuriuo nepalankios vaikystės patirtys veikia asmens tarpasmeninius santykius yra per įveikos strategijas. Įveikos strategijos nusako būdus, kuriais asmuo reaguoja į stresą, sunkumus ir neigiamas emocijas (Compas, Connor-Smith, Saltzman, Thomsen & Wadsworth, 2001). Dėl nepalankių vaikystės patirčių gali išsivystyti netinkamos įveikos strategijos, o tai gali neigiamai paveikti tarpasmeninius santykius. Asmenys patyrę nepalankias vaikystės patirtis yra linkę naudoti vengimo įveikos strategijas. Nustatyta, kad viena iš vengimo strategijų, naudojama asmenų, patyrusių nepalankias vaikystės patirtis, yra alkoholio ir/ar narkotinių medžiagų vartojimas, kuris gali sukelti konfliktus santykiuose (Pico – Alfonso,

Garcia-Linares, Celda-Navarro, Blasco-Ros, Echeburúa & Martinez, 2006). Vengimo strategija taip pat gali pasireikšti emociniu atitolimu ar saviizoliacija, o tai gali lemti komunikacijos sunkumus, žemesnį pasitenkinimą santykiais ir padidėjusią konfliktų tikimybę (Mikulincer, 1998). Kita vengimo strategija, kurią yra linkę naudoti asmenys patyrę nepalankias vaikystės patirtis ir esantys santykiuose, yra neištikimybė. Šios įveikos strategijos naudojimas aiškinamas tuo, kad toks elgesys gali būti bandymas susidoroti su emociniu skausmu ir nesaugumu, kurį sukelia nepalankios vaikystės patirtis (Mark, Janssen & Milhausen, 2011).

Nepalankios vaikystės patirtys kaip jau buvo minėta anksčiau gali padidinti riziką atsirasti tokiems psichologiniams sutrikimams kaip depresija, nerimas, potrauminio streso sutrikimas, o šie sutrikimai daro įtaką asmens tarpasmeniniams santykiams (Felitti et al., 1998; Anda et al., 2006). Asmenys patyrę nepalankias vaikystės patirtis ir dėl to turintys potrauminio streso sutrikimą, gali kovoti su padidėjusiu budrumu (angl. hypervigilance) ir emociniu disreguliacija, dėl to gali būti sunku užmegzti ir palaikyti sveikus santykius (Cloitre, Stolbach, Herman, Kolk, Pynoos, Wang & Petkova, 2009). Depresija ir nerimas, išsivystęs dėl nepalankių vaikystės patirčių, gali padidinti tikimybę, jog asmuo turės žemą pasitikėjimą savimi, neigiamą savęs suvokimą, patirs bevertiškumo jausmą bei bus didesnė tikimybė tokiam asmeniui patirti neigiamas emocijas, tokias kaip pyktis, liūdesys (Cooke, Racine, Plamondon, Tough & Madigan, 2019). Tad tokiam asmeniui gali būti sunku suformuoti sveikas ribas savo romantiškuose santykiuose, parodyti savo poreikius ir norus bei gali būti sunku atpažinti, kada jų partnerio elgesys yra netinkamas ar žalingas (Heller & Heller, 2001).

Nepalankios vaikystės patirtys taip pat daro įtaką asmens tarpasmeniniams santykiams per nuostatas į meilę. Tyrimai parodė, kad asmenys, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, gali turėti neigiamų įsitikinimų apie santykius arba turėti nerealių lūkesčių apie meilę ir intymumą (Hendrick & Hendrick, 1986). Jie labiau linkę manyti, kad meilė yra reta arba kad santykiai visada kupini konfliktų, todėl jiems gali būti sudėtinga užmegzti sveikus ir pilnaverčius santykius. Vienas iš būdų kaip nepalankios vaikystės patirtys paveikia meilės stilius tai per neigiamų nuostatų į save ir apie kitus ugdymas. Vaikai patyrę nepalankias vaikystės patirtis, gali susikurti neigiamą savęs vertinimo vaizdą, todėl vėliau gyvenime gali kilti sunkumų užmezgant artimus santykius (Felitti & Anda, 2010). Be to, tokie asmenys gali turėti neigiamas nuostatas ir

apie kitus, o tai gali pasireikšti tuo, jog jie nepasitiki kitais, bijo būti apleisti ir tai trukdo jiems užmegzti glaudžius santykius (Sroufe, 2005).

Apibendrinant galima teigti, jog nepalankios vaikystės patirtys gali paveikti tarpasmeninius santykius, darant įtaką prieraišumo stiliui, sukelti emocijų ir elgesio sunkumų bei formuojant nuostatas į meilę ir intymumą. Svarbu, kad specialistai, dirbantys su asmenimis, patyrusiais nepalankias vaikystės patirtis, žinotų apie šį galimą poveikį ir teiktų paramą bei patarimus, padedančius užmegzti sveikus ir pilnaverčius santykius.

1. 4. Nepalankių vaikystės patirčių skirtumai lyčių atžvilgiu

Tyrimai parodė, jog egzistuoja lyčių skirtumai nepalankių vaikystės patirčių kontekste. Nustatyta, kad moterys statistiškai reikšmingai dažniau patiria nepalankias vaikystės patirtis nei vyrai (Dube et al., 2001; Felitti et al., 1998; Hillis, Mercy, Amobi & Kress, 2016). Vienas iš galimų šio lyčių skirtumo paaiškinimų yra tas, jog moterys gali dažniau patirti tam tikras nepalankias vaikystės patirtis, tokias kaip seksualinė prievarta (Hillis et al., 2016; Widom, Czaja & Dutton, 2008).

Tyrimai parodė, kad nepalankios vaikystės patirties poveikis vyrams ir moterims gali skirtis. Pavyzdžiui, moterims, patyrusioms nepalankias vaikystės patirtis, gali būti didesnė tikimybė turėti psichologinių sutrikimų, tokių kaip depresija ir nerimas, nei vyrams, kurie patyrė panašias nepalankias vaikystės patirtis (McLaughlin et al., 2010). Yra keletas galimų šio lyčių skirtumo paaiškinimų. Pirma, moterys, patyrusios nepalankias vaikystės patirtis, gali dažniau patirti streso veiksnius, tokius kaip skurdas ar tarpasmeninis smurtas, nei vyrai, patyrę panašias nepalankias vaikystės patirtis (Hillis et al., 2016). Šie nuolatiniai stresoriai gali prisidėti prie psichikos sveikatos problemų vystymosi arba paūmėjimo, ypač moterims, kurios gali būti labiau pažeidžiamos neigiamo streso poveikio dėl biologinių ar socialinių veiksnių (Kendler, Gardner, Neale & Prescott, 2001). Antra, moterys, patyrusios nepalankias vaikystės patirtis, gali labiau įsisavinti traumos padarinius, o tai lemia neigiamą „savojo Aš“ vaizdą ir žemą savigarbą (Shonkoff et al., 2012). Tai gali padaryti jas dar labiau pažeidžiamomis besivystančioms psichikos sveikatos problemoms, tokioms kaip depresija ir nerimas (Breslau et al., 1991). Trečia, moterys, patyrusios nepalankių vaikystės patirčių, gali dažniau patirti tarpasmeninių sunkumų, pavyzdžiui, užmegzti ir palaikyti artimus santykius arba sunkumu efektyviai perduodant

emocijas (Perry et al., 2020). Šie sunkumai gali sukelti izoliacijos jausmą, vienišumą ir menką socialinę paramą, kurie yra žinomi psichikos sveikatos problemų vystymosi rizikos veiksniai (Cohen & Wills, 1985). Galiausiai moterys, patyrusios nepalankias vaikystės patirtis, gali dažniau patirti diskriminaciją ir marginalizaciją dėl savo lyties, o tai gali prisidėti prie psichikos sveikatos problemų (Szymanski & Gupta, 2009).

Kai kuriuose tyrimuose nustatyta, kad vyrai, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, gali būti labiau linkę piktnaudžiauti narkotinėmis medžiagomis ar nusikalstama elgesį nei moterys, patyrusios panašias nepalankias vaikystės patirtis (Dube et al., 2001; Widom et al., 2008). Viena iš teorijų, kuri buvo pasiūlyta paaiškinti šį skirtumą, yra „lyties vaidmens padermės“ hipotezė. Ši teorija teigia, kad nepalankias vaikystėje patirtis patyrę vyrai gali būti labiau linkę piktnaudžiauti narkotinėmis medžiagomis ir elgtis nusikalstamai, kad galėtų įveikti stresą ir įtampą, patiriamą bandant gyventi pagal tradicinius vyriškus lyčių vaidmenis (Leban, 2021). Remiantis šia teorija, tradiciniai lyčių vaidmenys pabrėžia tokius bruožus kaip tvirtumas, nepriklausomybė ir emocinė savikontrolė. Vyrai, kurie patiria nepalankias vaikystės patirtis, gali jausti spaudimą prisitaikyti prie šių vaidmenų, net jei dėl traumos jiems kyla emocinių ar psichologinių problemų. Tai gali sukelti vidinio konflikto jausmą, kurį vyrams gali būti sunku suvaldyti, nenaudojant alkoholio ar narkotinių medžiagų, ar nusikalstamo elgesio.

Kiti nustatyti lyčių skirtumai, susiję su įveikos strategijomis. Nustatyta, kad moterys, patyrusios nepalankias vaikystės patirtis, dažniau ieško socialinės paramos ir naudojami į emocijas orientuotomis įveikos strategijomis, o vyrai, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, labiau linkę taikyti vengimo įveikos strategijas (Cloitre et al., 2009; Ullman et al., 2014). Tai rodo, kad lytis gali atlikti svarbų vaidmenį, kaip asmuo susidoroja su nepalankios vaikystės patirties padariniais. Viena teorija, kuri buvo pasiūlyta šioms lyčių skirtumams paaiškinti, yra „socializacijos hipotezė“. Ši hipotezė teigia, kad vyrai ir moterys socializuojami skirtingai nuo mažens, todėl skiriasi jų įveikos mechanizmai (Matud, 2004) t. y. moterims įteigiama, jog jos yra emociškai išraiškingesnės ir ieškotų socialinės paramos, kai susiduria su sunkumais, o vyrams įteigiama, kad jie turi būti tvirti ir nerodytų pažeidžiamumo ar silpnumo. Remiantis šia teorija, moterys, patiriančios nepalankias vaikystės patirtis, gali dažniau ieškoti socialinės paramos, nes jos buvo mokomos vertinti tarpasmeninius ryšius ir emocijų raišką, o vyrai, patyrę nepalankias

vaikystės patirtis, gali būti labiau linkę taikyti vengimo įveikimo strategijas, nes jie buvo mokomi pirmenybę teikti tvirtumui ir emocijų kontrolei.

Apibendrinant galima teigti, kad yra lyčių skirtumų, susijusių su nepalankių vaikystės patirčių paplitimu ir poveikiu, taip pat tuo, kaip asmenys susiduria su nepalankios vaikystės patirties padariniais. Svarbu, jog specialistai ir tyrėjai atsižvelgtų į šiuos lyčių skirtumus dirbdami su asmenimis, patyrusiais nepalankias vaikystės patirtis.

1. 5. Nepalankios vaikystės patirtys ir nusikalstamas elgesys

Yra tyrimų, kurie ištyrė ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir nusikalstamo elgesio. Nors svarbu pažymėti, kad ne visi asmenys, nepatyrė nepalankias vaikystės patirtis, imsis nusikalstamo elgesio, tyrimai parodė, kad tie, kurie patyrė dažniau nepalankias vaikystės patirtis, turi didesnę nusikalstamo elgesio riziką.

1. Smurtas artimoje aplinkoje (IPV). Tyrimai parodė ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir padidėjusios rizikos patirti smurtą artimoje aplinkoje suaugus. Dutton ir White (2012) atliktame tyrime nustatyta, kad asmenys, patyrę smurtą vaikystėje, dažniau pasižymi nesaugiu prieraišumo stiliumi ir yra labiau linkę įsitraukti į smurtą artimoje aplinkoje. Kitas tyrimas, kurį atliko Whitfield ir kolegos (2003) nustatė, kad asmenys, patyrę vaikystėje fizinę ar seksualinę prievartą, buvo labiau naudoti smurtą artimoje aplinkoje, nei tie, kurie nepatyrė nepalankių vaikystės patirčių.

2. Su narkotinėmis medžiagomis susiję nusikaltimai. Daugybė tyrimų nustatė stiprų ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis, dėl kurių gali kilti nusikalstama veikla, susijusi su narkotikų laikymu, platinimu ir vartojimu. Dube ir kolegos (2003) nustatė, kad asmenys, dažniau patyrę nepalankias vaikystės patirtis, turi didesnę piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis riziką, o tai savo ruožtu gali prisidėti prie nusikalstamo elgesio.

3. Smurtiniai nusikaltimai. Tyrimai atskleidė, kad nepalankios vaikystės patirtys padidina smurtinių nusikaltimų riziką, tokių kaip užpuolimas ar žmogžudystė. Reavis ir kolegų (2013) atliktas tyrimas nustatė, kad asmenys dažniau patyrę nepalankias vaikystės patirtis turi didesnę tikimybę įsitraukti į smurtinius nusikaltimus.

4. Seksualiniai nusikaltimai: Kai kurie tyrimai taip pat nagrinėjo ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir seksualinių nusikaltimų. Levenson ir kolegos (2016) nustatė, kad vaikystės traumos, įskaitant nepalankias vaikystės patirtis, buvo susijusios su padidėjusia seksualinių nusikaltimų rizika suaugus.

Vienas iš galimų nepalankių vaikystės patirčių ir nusikalstamo elgesio ryšio paaiškinimų yra sutrikusio prieraišumo teorija. Remiantis šia teorija, nepalankios vaikystės patirtys gali sutrikdyti saugaus prieraišumo vystymąsi ankstyvoje vaikystėje, o tai savo ruožtu gali sukelti sunkumų užmezgant sveikus santykius ir padidina pažeidžiamumą nusikalstamam elgesiui (Bowlby, 1988; van der Kolk, 2005). Kitas galimas paaiškinimas yra socialinio mokymosi teorija, kuri teigia, kad asmenys, patiriantys nepalankias vaikystės patirtis, gali išmokti ir įsisavinti netinkamą elgesį, pavyzdžiui, agresiją ir nusikalstamumą, stebėdami ir modeliuodami aplinkinių elgesį (Bandura, 1977). Šią teoriją patvirtina Thornberry ir kolegų (2012) atliktas tyrimas, kuriame nustatė, kad smurtas namuose padidina nusikalstamo elgesio riziką suaugus. Be to, tyrimai parodė, kad nepalankios vaikystės patirtys gali neigiamai paveikti asmens kognityvinių funkcijų ir emocinį vystymąsi, sukelti impulsyvumą, prastą sprendimų priėmimą ir emocijų disreguliaciją, o tai yra veiksniai, prisidedantys prie nusikalstamo elgesio (DeLisi et al., 2019).

Šie tyrimai rodo, kad asmenys, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, turi didesnę riziką užsiimti įvairia nusikalstama veikla, tokia kaip smurtas artimoje aplinkoje, nusikalstamas elgesys susijęs su narkotinėmis medžiagomis, smurtiniai nusikaltimai ir seksualiniai nusikaltimai. Tačiau svarbu atsiminti, kad ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir nusikalstamo elgesio yra sudėtingas ir jį gali paveikti įvairūs veiksniai, įskaitant prieraišumo stilius, kognityvines funkcijas ir emocinę raidą bei išmoktą elgesį.

2. Prieraišumo stiliai

2. 1. Samprata

Prieraišumo teorija aiškina, kaip žmonės užmezga ir palaiko emocinius ryšius su kitais, artimų santykių kontekste. Remiantis prieraišumo teorija, asmenys susikuria prieraišumo stilių, pagrįstą ankstyva patirtimi su savo globėjais (Bowlby, 1988). Prieraišumo stiliai – tai elgesio ir emocijų reakcijų modeliai, atspindintys individo lūkesčius ir įsitikinimus apie santykius su

kitais (Mikulincer & Shaver, 2007). Trys pagrindiniai prierašumo stiliai, nurodyti literatūroje, yra saugus, nerimastingas ir vengiantis (Bartholomew & Horowitz, 1991; Mikulincer & Shaver, 2007). Saugiam prierašumo stiliui būdingas teigiamas požiūris į save ir kitus, komforto jausmas, susijęs su intymumu ir emociniu artumu. Asmenys, turintys saugų prierašumo stilių, linkę jaustis saugūs ir užtikrinti savo santykiuose, gali ieškoti ir suteikti emocinę paramą kitiems (Mikulincer & Shaver, 2007). Nerimastingam prierašumo stiliui būdingas neigiamas požiūris į save ir teigiamas požiūris į kitus, nesaugumo jausmas ir baimė būti paliktam artimuose santykiuose. Asmenys, turintys nerimastingą prierašumo stilių, linkę būti pernelyg priklausomi nuo savo partnerių, siekdami patvirtinimo ir patikinimo, ir gali patirti stiprų pavydą bei atstūmimo baimę (Mikulincer & Shaver, 2007). Vengiančiam prierašumo stiliui būdingas neigiamas požiūris tiek į save, tiek į kitus, diskomforto jausmas bei intymumo ir emocinio artumo vengimas. Tokie asmenys yra emociškai nutolę ir jiems gali būti sunku pasitikėti kitais, taip pat gali būti atmetami ar kritiškai kitų atžvilgiu (Mikulincer & Shaver, 2007).

Vėliau tyrėjai taip pat nustatė papildomų prierašumo stilių, tokių kaip dezorganizuotas prierašumas ir nerimastingas – vengiantis prierašumas (Main & Solomon, 1990; Fraley & Shaver, 2000). Dezorganizuotam prierašumui būdingas nenuoseklus ir prieštaringas elgesys artimuose santykiuose (Main & Solomon, 1990). Nerimastingam – vengiančiam prierašumo stiliui būdingas vengiančio ir nerimastingo prierašumo stilių derinys, kai asmenys vienu metu gali troškinti artimų santykių, bet taip pat bijoti intymumo ir emocinio artumo (Fraley & Shaver, 2000).

Apibendrinant galima teigti, jog prierašumo teorija padeda suprasti, kaip ankstyva patirtis su globėjais gali formuoti asmens įsitikinimus ir elgesį artimuose santykiuose. Nustatydami prierašumo stilius, tyrėjai ir specialistai gali geriau suprasti asmenų santykių modelius ir teikti tikslines intervencijas, kad pagerintų santykių funkcionavimą ir bendrą gerovę (Mikulincer & Shaver, 2007).

2. 2. Saugus prierašumo stilius

Saugus prierašumo stilius apibūdina santykių su kitais modelį, kuriam būdingas pasitikėjimas, emocinis atvirumas ir teigiamas požiūris į save bei kitus. Žmonės, turintys saugų prierašumo stilių, paprastai jaučiasi patogiai suartėję su kitais, gali atvirai dalytis savo jausmais ir poreikiais bei tiki, kad yra verti meilės ir rūpesčio. Remiantis prierašumo teorija, vaikai

išsiugdo saugų prierašumą, kai turi nuoseklius ir reaguojančius globėjus, kurie prireikus paguodžia ir palaiko (Bowlby, 1969). Tyrimai parodė, kad tėvai, kurie yra jautrūs ir reaguoja į savo vaikų poreikius, dažniau suteiks saugų prierašumą (Sroufe, 2005). Šios ankstyvos saugaus prierašumo patirtys gali būti pagrindas vėlesniems santykiams, nes manoma, kad asmenys, patyrę saugų prierašumą, įsisavino saugumo jausmą ir pasitikėjimą kitais (Mikulincer, Shaver, Gross, Stern, & Cassidy, 2016). Kitas veiksnys, galintis prisidėti prie saugaus prierašumo vystymosi, yra genetinis polinkis. Kai kurie tyrimai rodo, kad tam tikri genai gali būti susiję su prierašumo stiliumi, o genų, susijusių su oksitocino ir dopamino signalizacija, skirtumai yra ypač svarbūs (Van Ijzendoorn, Huffmeijer, Alink, Bakermans-Kranenburg & Tops, 2011). Tačiau ryšys tarp genetikos ir prierašumo yra sudėtingas ir dar nėra visiškai suprantamas. Aplinkos veiksniai, tokie kaip socialinė ir ekonominė padėtis ir kultūrinės normos, taip pat gali turėti įtakos saugiam prierašumui. Nustatyta, kad vaikai, iš mažas pajamas gaunančių šeimų, labiau linkę susikurti nesaugų prierašumo stilių (Green, Furrer & McAllister, 2007). Taip pat ir kultūriniai įsitikinimai apie emocinės raiškos ir prierašumo svarbą, gali turėti įtakos saugaus prierašumo vystymuisi (Rothbaum, Weisz, Pott, Miyake & Morelli, 2000). Apibendrinant, saugaus prierašumo stiliaus susikūrimą greičiausiai veikia sudėtinga genetinių, aplinkos ir santykių veiksnių sąveika. Nors šia tema atlikta daug tyrimų, vis dar reikia daug sužinoti apie konkrečius mechanizmus, susijusius su prierašumo stilių kūrimu.

Tyrimai parodė, kad asmenys, turintys saugaus prierašumo stilių, labiau linkę užmegzti sėkmingus romantiškus santykius (Feeney & Collins, 2015; Mikulincer & Shaver, 2016). Jie turi didesnę gebėjimą efektyviai bendrauti su savo partneriais, reikšti emocijas ir teikti emocinę paramą savo partneriams (Feeney & Collins, 2015). Saugiai prierašumą turintys asmenys taip pat labiau linkę būti patenkinti savo santykiais, turi mažiau konfliktų ir rečiau patiria santykių problemų (Mikulincer & Shaver, 2016). Nustatyta, kad be romantiškų santykių, saugus prierašumo stilius taip pat yra svarbus ir kitų tipų tarpasmeniniuose santykiuose, pavyzdžiui, draugystėje, tėvų ir vaikų santykiuose. Nustatyta, jog asmenys, turintys saugaus prierašumo stilių, linkę turėti daugiau palaikančių ir teigiamų draugysčių (Klohnen & Bera, 1998). Jie taip pat linkę palaikyti artimesnius ir pozityvesnius santykius su savo tėvais (Mikulincer & Shaver, 2016). Apskritai tyrimai rodo, kad saugus prierašumo stilius yra susijęs su pozityvesniais ir pasitenkinimą teikiančiais tarpasmeniniais santykiais įvairiuose kontekstuose.

2. 3. Nerimastingas prieraišumo stilius

2. 3. 1. Etiologija

Nerimastingam prieraišumo stiliui būdinga baimė būti atstumtam, apleistam ir nuolatinis kitų patikinimo poreikis. Asmenys, turintys nerimastingą prieraišumo stilių, dažnai kovoja su pasitikėjimu, jiems sunku reguliuoti savo emocijas ir santykiuose gali jausti stiprų pavydą bei savininkiškumą (Mikulincer & Shaver, 2007). Remiantis prieraišumo teorija, nerimastingas prieraišumo stilius gali išsivystyti dėl nenuoseklaus ar nenuspėjamo auklėjimo vaikystėje (Bowlby, 1969; Ainsworth, Blehar, Waters & Wall, 1978). Vaikai, patiriantys nenuoseklų auklėjimą, gali išmokti bijoti būti apleistu ir jautriau reaguoti į kitų atstūmimo ar nepritrimo signalus. Tyrimai parodė, kad genetika ir temperamentas taip pat gali turėti įtakos prieraišumo stilių vystymuisi. Nustatyta, kad temperamentas, pavyzdžiui, emocinis reaktyvumas, gali numatyti nerimą keliančio prieraišumo stiliaus išsivystymą (Roisman, Holland, Fortuna, Fraley, Clausell & Clarke, 2007). Aplinkos veiksniai, tokie kaip traumas ir stresas, taip pat gali turėti įtakos nerimastingam prieraišumo stiliui. Nustatyta, kad nepalankios vaikystės patirtys, tokia kaip prievarta ar nepriežiūra, padidina nerimą keliančio prieraišumo stiliaus tikimybę (Brennan, Clark & Shaver, 1998). Be to, lėtinis stresas vaikystėje gali sukelti padidėjusį jautrumą stresui ir padidėjusį kitų paramos bei patikinimo poreikį, o tai gali prisidėti prie nerimastingo prieraišumo stiliaus išsivystymo (Mikulincer & Shaver, 2007).

Apibendrinant, nerimastingo prieraišumo stiliaus vystymosi etiologija yra sudėtinga ir jai gali turėti įtakos įvairūs veiksniai, įskaitant genetiką, temperamentą ir ankstyvą prieraišumo patirtį.

2. 3. 2. Skirtumai tarp lyčių

Tyrimai atskleidė, kad egzistuoja lyčių skirtumai kalbant apie nerimastingą prieraišumo stilių. Nustatyta, jog moterys dažniau linkusios turėti šį prieraišumo stilių nei vyrai. Vienas iš galimų šio lyčių skirtumo paaiškinimų yra socializacija. Nuo pat mažens mergaitės skatinamos būti emociškai išraiškingos ir ieškoti emocinės paramos iš kitų, o berniukai dažnai socializuojami būti savarankiški ir tvirti (Block, 1973). Dėl šios socializacijos gali išsivystyti skirtingi vyrų ir moterų prieraišumo stiliai. Kitas galimas paaiškinimas – hormoniniai skirtumai. Tyrimai parodė, kad hormonas oksitocinas, kuris dalyvauja socialiniuose ryšiuose ir prieraišume, gali būti labiau susijęs su moterų nei vyrų prieraišumu (Olf et al., 2013). Tačiau svarbu

pažymėti, kad prierašumo stiliaus skirtumai tarp lyčių nėra absoliutūs, o vyrų ir moterų prierašumo modeliai labai sutampa.

2. 3. 3. Tarpasmeniniai santykiai

Nustatyta, kad nerimastingas prierašumo stilius turi reikšmingų sąsajų su tarpasmeniniais santykiais, įskaitant draugystę, šeimyninius santykius bei romantiškus santykius. Draugystėse asmenys, turintys nerimastingą prierašumo stilių, gali būti pernelyg priklausomi nuo savo draugų emocinės paramos ir nuraminimo (Berlin, Cassidy & Appleyard, 2008). Jie taip pat gali turėti sunkumų dėl ribų ir gali kovoti su nesaugumo ir pavydo jausmais savo draugystėje. Šeimos santykiuose asmenims, turintiems nerimastingą prierašumo stilių, gali būti sunku atsiskirti nuo savo šeimos narių ir jie gali jausti stiprų kaltės ar nerimo jausmą, kai yra toli nuo jų (Mikulincer & Shaver, 2007). Jie taip pat gali kovoti su pasitikėjimu ir jiems gali būti sunku priimti savo šeimos narių nepriklausomybę ar savarankiškumą. Panašiai kaip ir kituose santykiuose, romantiniuose santykiuose asmenys, turintys nerimastingą prierašumo stilių, gali patirti stiprų pavydo jausmą, savininkiškumą ir baimę būti atstumtu (Mikulincer & Shaver, 2003). Jie taip pat gali kovoti su pasitikėjimu ir sunkiai reguliuoti savo emocijas, o tai gali sukelti konfliktus ir nepasitenkinimą jų santykiais (Mikulincer & Shaver, 2007).

Asmenys, turintys nerimastingą prierašumo stilių, yra labiau jautrūs atstūmimo signalams, todėl jų tarpusavio santykiuose kyla įvairių sunkumų (Mikulincer & Shaver, 2007). Tyrimai parodė, kad asmenys, turintys nerimastingą prierašumo stilių, dažniau susiduria su santykių problemomis, įskaitant konfliktus, nepasitenkinimą santykiais ir didesnę išsiskyrimo tikimybę (Mikulincer & Shaver, 2003; Ein-Dor, Doron, Solomon & Mikulincer, 2010). Tai gali kilti iš to, jog šie asmenys linkę išsiugdyti polinkį įsikibti į savo partnerius ir siekti nuolatinio patikinimo, kad yra mylimi ir vertinami. Naujausi tyrimai taip pat ištyrė prierašumo stilių vaidmenį internetiniuose ir skaitmeniniuose santykiuose, tokiuose kaip socialiniai tinklai ir internetinės pažintys (Hart, Nailling, Bizer & Collins, 2015). Nustatyta, jog asmenys, turintys nerimastingą prierašumo stilių, gali būti labiau linkę per daug sekti ir stebėti savo partnerių veiklą socialiniuose tinkluose, o asmenys, kurie turi vengiantį prierašumo stilių, gali naudoti socialinius tinklus kaip priemonę išvengti emocinio intymumo (Hart et al., 2015). Apskritai asmenys, turintys nerimastingą prierašumo stilių, paprastai patiria sunkumų tarpasmeniniuose santykiuose, ypač romantiškuose santykiuose. Tačiau svarbu pažymėti, kad prierašumo stilius

nera fiksuotas bruožas ir jį gali veikti patirtis ir aplinkos veiksniai (Mikulincer & Shaver, 2007). Psichoterapija, ypač prieraišumu pagrįstos intervencijos, gali būti veiksmingos padedant asmenims, turintiems nerimastingą prieraišumo stilių, išsiugdyti saugesnius prieraišumo stilius ir pagerinti tarpusavio santykius (Milrod, Altemus, Gross, Busch, Silver, Christos, Stieber & Schneier, 2016).

Apibendrinant galima teigti, kad prieraišumo teorija yra naudingas pagrindas suprasti ryšį tarp prieraišumo stilių ir tarpasmeninių santykių. Nustatydami prieraišumo stilius ir jų įtaką asmenų santykių modeliams, tyrėjai ir gydytojai gali sukurti tikslines intervencijas, kurios pagerintų santykių funkcionavimą ir skatintų bendrą gerovę.

2. 3. 4. Psichologiniai sutrikimai

Nerimastingas prieraišumo stilius siejamas su daugybe neigiamų psichologinių padarinių tokių kaip nerimas, depresija ir sunkumai tarpasmeniniuose santykiuose (Beatson and Taryan, 2003; Bifulco et al., 2006; Berry, Wearden, Barrowclough, & Liversidge, 2006). Asmenys, turintys nerimastingą prieraišumo stilių, linkę turėti neigiamą savęs įvaizdį ir pesimistinį požiūrį į santykius, tad dėl šių priežasčių gali padidėti emocinis reaktyvumas sukeldamas sunkumų reguliuojant emocijas (Mikulincer & Shaver, 2016). Tyrimai taip pat nustatė, kad nerimastingas prieraišumo stilius yra susijęs su didesniu fiziologiniu reaktyvumu į stresą, o tai gali turėti neigiamos įtakos fizinei sveikatai (Diamond & Fagundes, 2010). Nustatyta, jog asmenys, turintys nerimastingą prieraišumo stilių, gali būti labiau linkę į širdies ir kraujagyslių sistemos problemas ir kitas su stresu susijusias ligas.

Apibendrinant, nors nerimastingas prieraišumo stilius yra susijęs su neigiamais psichologiniais rezultatais ir fizinės sveikatos problemomis, svarbu pripažinti, kad ryšys tarp prieraišumo stiliaus ir psichologinės sveikatos yra sudėtingas ir priklausantis nuo konteksto. Reikia atlikti tolesnius tyrimus, kad būtų galima pilnai suprasti šių santykių mechanizmus ir sukurti veiksmingas intervencijas, skatinančias psichologinę gerovę asmenims, turintiems nerimastingą prieraišumo stilių.

2. 4. Vengiantis prieraišumo stilius

2. 4. 1. Etiologija

Prieraišumo teorija rodo, kad ankstyva patirtis su globėjais gali formuoti asmens lūkesčius dėl artimų santykių per visą gyvenimą. Manoma, kad vengiantis prierašumo stilius susiformuoja dėl ypač nenuoseklus ar nereaguojančio globos vaikystėje (Bowlby, 1988). Viena iš pagrindinių teorijų, susijusių su vengiančio prierašumo stiliaus ugdymu, yra „kompensacinės strategijos“ hipotezė (Bretherton & Munholland, 2008). Remiantis šia hipoteze, vaikai, patyrę nenuoseklią ar nereaguojančią globą, išmoksta pasikliauti savimi, kad reguliuotų ir palaikytų emocinę būseną. Tai lemia labiau savarankišką ir nepriklausomą požiūrį į santykius, o tai gali pasireikšti kaip vengiantis prierašumo stilius suaugus. Kiti tyrinėtojai taip pat pasiūlė, kad vengiantis prierašumo stilius gali išsivystyti dėl gynybinių procesų, siekiant apsisaugoti nuo atstūmimo ar atsisakymo skausmo (Mikulincer & Shaver, 2007). Remiantis šiuo požiūriu, asmenys, turintys vengiantį prierašumo stilių, gali emociškai atsiriboti nuo kitų, kad išvengtų atstūmimo ar apleidimo. Kiti tyrimai taip pat rodo, kad genetiniai veiksniai gali turėti įtakos vengiančio prierašumo stiliaus vystymuisi (van IJzendoorn et al., 2011). Nustatyta, tam tikros genetinės variacijos buvo susijusios su padidėjusia vengiančio prierašumo stiliaus išsivystymo rizika, ypač asmenims, patyrusiems didelį stresą ar traumą.

2. 4. 2. Skirtumai tarp lyčių

Tyrimai parodė, kad yra tam tikrų lyčių skirtumų, susijusių su vengiančio prierašumo stiliaus paplitimu ir pasireiškimu. Nors ir vyrai, ir moterys gali rodyti prierašumo vengimo tendencijas, tyrimai rodo, kad vyrai gali būti labiau linkę demonstruoti vengimo prierašumo stilių nei moterys (Feeney & Collins, 2015). Viena iš šio skirtumo priežasčių gali būti susijusi su socializacija ir lyties vaidmens lūkesčiais. Tradiciniai lyčių vaidmenys dažnai pabrėžia vyrų nepriklausomybę ir pasitikėjimą savimi, todėl gali būti teikiama pirmenybė vengiančiam prierašumo stiliui (Feeney & Collins, 2015). Vyrai taip pat gali dažniau vertinti emocinę išraišką ir pažeidžiamumą kaip silpnumo ar moteriškumo požymius, todėl jiems gali būti sunkiau užmegzti artimus emocinius ryšius (Cleary, 2012). Tačiau taip pat svarbu pažymėti, kad kultūriniai ir kontekstiniai veiksniai gali turėti įtakos vyrų ir moterų vengiančio prierašumo stiliaus raiškai. Pavyzdžiui, kultūrose, kuriose pabrėžiamas kolektyvizmas ir tarpusavio priklausomybė, vyrai ir moterys gali būti vienodai linkę demonstruoti vengiantį prierašumo stilių (Feeney & Collins, 2015). Kalbant apie vengimo prierašumo stiliaus pasireiškimą, tyrimai rodo, kad vyrų ir moterų emocinio streso įveikos strategijos gali skirtis. Moterys, turinčios

vengiantį prieraišumo stilių, gali dažniau koncentruotis į neigatyvius momentus arba į socialinės paramos ieškojimą kaip įveikimo mechanizmus, o vyrai labiau linkę į dėmesio nukreipimą arba vengimą (Feeney & Collins, 2015).

Apibendrinant, nors vyrai ir moterys gali rodyti vengiantį prieraišumo stilių, šio prieraišumo stiliaus paplitimas ir pasireiškimas gali skirtis tarp lyčių. Socializacija ir lyčių vaidmens lūkesčiai gali turėti įtakos šiems skirtumams, nors kultūriniai ir kontekstiniai veiksniai taip pat gali būti svarbūs.

2. 4. 3. Tarpasmeniniai santykiai

Vengiantis prieraišumo stilius pasižymi polinkiu vengti emocinio artumo ir intymumo tarpasmeniniuose santykiuose (Bartholomew & Horowitz, 1991). Tai gali pasireikšti įvairiais būdais, pavyzdžiui, vengti emocinės išraiškos, laikytis atstumo nuo kitų ir teikti pirmenybę nepriklausomybei, o ne intymumui (Mikulincer & Shaver, 2017). Vengiantis prieraišumo stilius gali turėti didelės įtakos tarpasmeninių santykių kokybei ir stabilumui. Vienas iš būdų, kaip vengiantis prieraišumo stilius gali paveikti santykius, yra emocinės paramos ir intymumo sumažėjimas. Asmenys, kuriems būdingas vengiantis prieraišumo stilius, yra mažiau patenkinti emocine išraiška ir gali vengti diskutuoti emocinėmis temomis ar ieškoti emocinės paramos iš kitų (Mikulincer & Shaver, 2017). Dėl to santykiuose gali trūkti emocinio intymumo, o tai gali pakenkti santykių pasitenkinimui ir stabilumui. Be to, vengiantis prieraišumo stilius gali lemti paviršutiniškiems ar atsitiktiniams santykiams pirmenybę, o ne giliems, prasmingiems (Bartholomew & Horowitz, 1991). Tai gali pasireikšti kaip polinkis vengti įsipareigojimų arba teikti pirmenybę nepriklausomybei, o ne bendriems potyriams ar emociniam intymumui. Asmenims, kuriems būdingas vengiantis prieraišumo stilius, taip pat gali būti sunku pasitikėti kitais, o tai gali dar labiau slopinti artimų santykių vystymąsi. Tačiau svarbu pažymėti, kad vengiantis prieraišumo stilius nebūtinai yra prastų santykių rezultatų pranašas. Kai kurie asmenys, turintys vengiantį prieraišumo stilių, gali užmegzti sėkmingus santykius, kai susiras partnerius, kurie dalijasi savo vertybėmis ir pirmenybėmis siekti nepriklausomybės bei savarankiškumo (Mikulincer & Shaver, 2017). Kiti gali įveikti savo vengimo tendencijas per terapiją ar kitas asmeninio augimo formas.

Apibendrinant, vengiantis prieraišumo stilius gali turėti didelės įtakos tarpasmeniniams santykiams, ypač emocinio intymumo ir įsipareigojimo atžvilgiu. Tačiau tai, kiek tai paveiks

santykių rezultatus, gali priklausyti nuo įvairių veiksnių, įskaitant specifinę asmens prieraišumo istoriją ir dabartinių santykių kontekstą.

4. 2. 4. Psichologiniai sutrikimai

Vengiantis prieraišumo stilius yra siejamas su įvairiomis psichinės sveikatos problemomis tokiomis kaip nerimas, depresija ir piktnaudžiavimas narkotinėmis medžiagomis (Mikulincer & Shaver, 2016). Taip gali būti todėl, kad vengiančio prieraišumo stiliaus asmenys linkę vengti artimų santykių ir emocinio intymumo, o tai gali sukelti vienišumo, izoliacijos ir atsijungimo jausmą (Wei, Russell & Zakalik, 2005). Šie neigiami jausmai ilgainiui gali prisidėti prie psichikos sveikatos problemų. Tyrimai parodė, kad asmenys, turintys vengiantį prieraišumo stilių, dažniau patiria nerimo simptomus nei turintys saugų prieraišumo stilių (Wei et al., 2005). Tai aiškinama tuo, jog vengiantys asmenys yra linkę susidoroti su stresu, atsitraukdami nuo kitų ir slopindami savo emocijas, o tai gali sukelti padidėjusį fiziologinį susijaudinimą ir nerimą (Mikulincer & Shaver, 2016). Vengiantis prieraišumo stilius taip pat siejamas su depresija, ypač reaguojant į tarpasmeninius stresorius (Wei et al., 2005). Asmenims, kuriems būdingas vengiantis prieraišumo stilius, gali būti sunku ieškoti paramos ar išreikšti savo emocijas, o tai gali sukelti bejėgiškumo ir beviltiškumo jausmą (Mikulincer & Shaver, 2016). Vengiantis prieraišumo stilius taip pat susijęs su padidėjusia piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis rizika (Wei et al., 2005). Taip gali būti dėl to, jog asmenys turintys vengiančio vengiantį prieraišumą gali vartoti narkotines medžiagas ar alkoholį kaip būdą susidoroti su neigiamomis emocijomis, pavyzdžiui, vienatvės ir izoliacijos jausmais (Mikulincer & Shaver, 2016).

Apibendrinant, vengiantis prieraišumo stilius susijęs su įvairiomis psichinės sveikatos problemomis, įskaitant nerimą, depresiją ir piktnaudžiavimą narkotinėmis medžiagomis. Šios neigiamos pasekmės gali atsirasti dėl vengiančio prieraišumo stiliaus asmenų polinkio vengti artimų santykių ir emocinio intymumo, o tai sukelia vienišumo, izoliacijos ir atsijungimo jausmą. Gydytojai, dirbantys su asmenimis, turinčiais vengiančio prieraišumo stilių, turėtų žinoti apie šiuos galimus psichikos sveikatos pavojus ir apsvarstyti galimybę įtraukti intervencijas, skirtas emocijų reguliavimui ir socialinei paramai.

2. 5. Prieraišumo stiliai ir tarpkultūriniai skirtumai

Tarpkultūriniai tyrimai parodė, kad prierašumo stiliai įvairiose kultūrose gali skirtis, o kultūros normos ir vertybės gali atlikti svarbų vaidmenį plėtojant ir išreiškiant prierašumo stilius (Bartholomew, 1990; Rothbaum et al., 2000). Lietuvoje prierašumo stilių tyrimai yra gana riboti, tačiau tyrimai rodo, kad vengiantis prierašumo stilius gali būti labiau paplitęs nei kai kuriose kitose kultūrose. Pakalniškienės ir Žukauskienės (2015) atliktas tyrimas atskleidė, kad tarp Lietuvos universitetų studentų vengiantį prierašumo stilių pasižymėjo 25 % dalyvių, saugaus prierašumo stilių – 19 %, o nerimastingą – 15 %. Vienas iš galimų šio prierašumo stiliaus paplitimo Lietuvoje paaiškinimų yra kultūrinis savarankiškumo ir nepriklausomybės akcentavimas. Kolektyvistinėje kultūroje, tokioje kaip Lietuva, galima tikėtis, kad asmenys pirmenybę teiks santykiams su šeima ir artimais žmonėmis, o ne savo individualiems poreikiams ir norams. Tačiau toks tarpusavio priklausomybės akcentavimas taip pat gali sukelti didesnę priklausomybės ir pažeidžiamumo baimę artimuose santykiuose, o tai gali prisidėti prie vengiančio prierašumo stiliaus išsivystymo (Rothbaum et al., 2000). Kitas galimas paaiškinimas – istorinis ir politinis Lietuvos kontekstas. Per pastarąjį šimtmetį šalis patyrė didelių politinių ir socialinių sukrėtimų, įskaitant okupacijos ir užsienio jėgų represijų laikotarpius. Šis nestabilumas galėjo prisidėti prie kultūrinės emocinio rezervo ir savisaugos normos atsiradimo, o tai taip pat galėjo lemti didesnę prierašumo vengimo stiliaus paplitimą.

Apibendrinant galima teigti, kad tarpkultūriniai tyrimai rodo, kad prierašumo stiliai įvairiose kultūrose gali skirtis, o kultūros normos ir vertybės gali atlikti svarbų vaidmenį formuojant prierašumo stilių raidą ir raišką. Lietuvoje atlikti tyrimai rodo, kad vengimas prierašumo stilius gali būti labiau paplitęs nei kai kuriose kitose kultūrose, galbūt dėl kultūrinių pasitikėjimo savimi, nepriklausomybės ir emocinio rezervo normų.

2. 6. Prieraišumo stilių ir nepalankių vaikystės patirčių sąsajos

Kalbant apie tai, kaip nepalankios vaikystės patirtys gali būti susijusi su prierašumo stiliumi, tyrimai parodė, kad nepalankios vaikystės patirtys gali padidinti nesaugių prierašumo stilių, ypač nerimastingo ir vengiančio, atsiradimo tikimybę (Alink et al., 2019). Tačiau taip pat gali būti, kad asmenys, patyrę nepalankias vaikystės patirtis, gali labiau vertinti saugaus prierašumo santykius, nes tai gali suteikti saugumo ir stabilumo jausmą, kurio trūko jų ankstyvoje patirtyje (McCarthy & Maughan, 2010). Kita vertus, asmenys, patyrę mažai

nepalankių vaikystės patirčių arba visai nepatyrę, labiau linkę susikurti saugų prierašumo stilių (van IJzendoorn & Bakermans-Kranenburg, 2019). Saugų prierašumą turintys asmenys, turi labiau išlavintą gebėjimą užmegzti artimus santykius su kitais, efektyviai bendrauti ir teikti emocinę paramą savo partneriams ir artimiesiems. Svarbu paminėti, kad ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prierašumo stiliaus yra sudėtingas ir jį gali veikti įvairūs veiksniai, įskaitant nepalankių vaikystės patirčių sunkumą ir trukmę, apsauginių veiksmų (pavyzdžiui, socialinės paramos) buvimą ir individualius įveikos strategijų skirtumus (van IJzendoorn & Bakermans-Kranenburg, 2019).

Tyrimai parodė reikšmingą ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir nerimastingo prierašumo stiliaus. Nustatyta, kad asmenys, kurie teigė patyrę nepalankias vaikystės patirtis, buvo labiau linkę turėti nerimastingą prierašumo stilių (Doron et al., 2009; Grady et al., 2016). Vienas iš galimų šio ryšio paaiškinimų yra tas, kad nepalankios vaikystės patirtys gali sutrikdyti saugaus prierašumo modelių vystymąsi vaikystėje. Tad kai vaikai patiria nepalankias vaikystės patirtis, pavyzdžiui, nepriežiūrą ar prievartą, gali būti pažeistas jų saugumo jausmas ir pasitikėjimas savo globėjais, todėl gali išsivystyti nesaugūs prierašumo modeliai, tokie kaip nerimastingas prierašumas (Mikulincer & Shaver, 2016). Be to, asmenys, turintys nerimastingą prierašumo stilių, taip pat gali dažniau patirti papildomų stresinių veiksmų ir traumų savo gyvenime, nes jie gali būti labiau linkę ieškoti santykių, kurie sustiprintų jų prierašumo stilių. Tai gali sukurti ciklą, kai nepalankios vaikystės patirtys sukelia nerimastingą prierašumo stilių, o tai savo ruožtu padidina papildomų stresinių veiksmų ir traumų riziką (Mikulincer & Shaver, 2016).

Apibendrinant, tyrimai rodo, kad nepalankios vaikystės patirtys gali turėti didelės įtakos prierašumo stiliui, o asmenims, kurie patiria nepalankias vaikystės patirtis, yra didesnė rizika įgyti nesaugius prierašumo stilius. Tačiau ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir prierašumo stiliaus yra sudėtingas ir jį gali paveikti įvairūs veiksniai.

3. Nuostatos į meilę

3. 1. Samprata

Nuostatos į meilę tiriamos jau labai ilgai, tačiau šiuolaikiniai šios temos tyrimai prasidėjo XX amžiaus viduryje, paskelbus keletą įtakingų teorijų ir tyrimų rezultatų. Viena iš

ankstyviausių įtakingų teorijų buvo Sternberg (1986) trikampė meilės teorija, kurioje buvo teigiama, kad meilė gali būti suvokiama kaip trijų komponentų derinys: aistra, intymumas ir įsipareigojimas. Kita įtakinga teorija buvo Lee (1973) meilės stilių tipologija, kuri nustatė šešis skirtingus meilės stilius: Eros, Ludus, Storge, Pragma, Mania ir Agape. Nuo tada buvo atlikta daugybė tyrimų, skirtų nuostatoms į meilę tirti, įskaitant nuostatų į meilę skalę (Hendrick & Hendrick, 1984), kuri bus naudojama šiame tyrime.

Meilės stilių supratimas yra svarbus teisės psichologijos kontekste, nes jis gali padėti suprasti asmenų motyvaciją ir elgesį romantiniuose santykiuose, o taip pat padėti geriau suprasti ir smurto artimoje aplinkoje mechanizmą. Pavyzdžiui, įkyri, savininkiška meilė (būdinga Mania), gali pasireikšti persekiojimo elgesiu ir kitomis nusikalstamos veiklos formomis. Tokiai meilei dažnai būdingas didžiulis noras kontroliuoti ir turėti savo meilės objektą, dėl kurio atsiranda kontroliuojantis ir galimai įžeidžiantis elgesys, kuris kartais gali peraugti į fizinį smurtą (Attridge, 2013). Kitas tyrimas nustatė, jog asmenys, pasižymintys Ludus ir Mania meilės stiliais, dažniau pasižymi narcisizmo ir psichopatijos bruožais (Jonason & Kavanagh, 2010). Be to, Ekizler ir Bolelli (2020) išanalizavo šių asmenybės bruožų įtaką nusikalstamam elgesiui ir nustatė, kad asmenys, pasižymintys šiais asmenybės bruožais, labiau linkę į nusikalstamą elgesį.

3. 1. 1. Eros nuostata į meilę

Eros meilės stiliui būdinga intensyvi romantiška meilė, apimanti aistrą, fizinę trauką ir emocinį ryšį. Tyrimai rodo, kad asmenys, pasižymintys Eros meilės stiliumi, patiria didesnę meilės jausmų intensyvumą, pasižymi geresne gyvenimo kokybe ir geresne subjektyvia savijauta (Ortalda & Clapetto, 2010). Be to, šis meilės stilius siejamas su sveikais romantiniais santykiais (Sophia, Tavares, Berti, Pereira, Lorena, Mello, Gorenstein & Zilberman, 2009), teigiamomis santykių savybėmis ir pasitenkinimu tiek trumpalaikiais, tiek ilgalaikiais santykiais (Acevedo, & Aron, 2009; Graham, 2011; Fehr, Harasymchuk & Sprecher, 2014; Galinha, Oishi, Pereira, Wirtz & Esteves, 2014; Vedes, Hilpert, Nussbeck, Randall, Bodenmann & Lind, 2016; Neto & Pinto, 2015). Šios teigiamos koreliacijos patvirtina įvairiose amžiaus grupėse ir kultūrose (Galinha et al., 2014). Teigiamus Eros meilės stiliaus aspektus dar labiau patvirtina jo asociacijos su kitais santykių aspektais. Nustatyta, jog Eros susijęs su saugiu prierašumu (Galinha et al., 2014), intymaus artumo su partneriu troškimu (Goodboy & Booth-Butterfield, 2009), pozityviomis konfliktų sprendimo strategijomis, tokiomis kaip kompromisų ieškojimas (Zacchilli, Hendrick &

Hendrick, 2009), ir diadiška įveika (angl. dyadic coping), kuri apima bendras abiejų partnerių pastangas spręsti stresines situacijas (Vedes et al., 2016). Be to, Eros meilės stilius yra susijęs su įsipareigojimu santykiuose (Fehr, Harasymchuk & Sprecher, 2014), o tai rodo, kad šį stilių turintys asmenys turi lūkesčių dėl savo partnerystės trukmės (Hammock & Richardson, 2011). Be to, Eros meilės stilius rodo neigiamą koreliaciją su neigiamu santykių elgesiu, tokiu kaip vengimas, destruktivūs bendravimo modeliai (pavyzdžiui, panieka, kritika, gynyba) ir disfunkcinės įveikos strategijos (pavyzdžiui, impulsyvumas, dominavimas) (Kimberly & Werner-Wilson, 2013; Zacchilli, Hendrick & Hendrick, 2009; Goodboy & Myers, 2010). Tai rodo, kad asmenys, turintys Eros meilės stilių, yra mažiau linkę į tokį netinkamą elgesį. Be to, nustatyta, kad Eros nesusijęs su disfunkcinėmis emocinėmis reakcijomis, kurias dažnai išreiškia poros kritinėse situacijose, pavyzdžiui, patirdami emocinę neištikimybę (Couch, Baughman & Derow, 2017).

Nepaisant iš esmės teigiamų išvadų apie Eros meilės stilių, egzistuoja ir prieštarų tyrimų. Adil ir Kamal (2005) atliktame tyrime, Eros neparodė jokio ryšio su saugiu prieraišumu, tačiau nustatė ryšį su nerimastingu prieraišumu stiliumi, ypač vyrams. Goodboy ir Myers (2010) pastebėjo, kad partneriai, demonstruojantys Eros meilės stilių, gali būti linkę į netinkamą elgesį santykiu metu, pavyzdžiui, šnipinėti savo partnerį, norėdami įsitikinti santykių intensyvumu ir aistra. Ortalda ir Clapetto (2010) netgi atrado ryšį tarp Eros ir pavydo jausmo, o Smith ir Klases (2016) nustatė, kad Eros susijęs su trumpalaikiais santykiais.

Apibendrinant, Eros meilės stilius yra plačiai siejamas su teigiamomis santykių savybėmis, pasitenkinimu ir subjektyvia gerove. Tačiau prieštaringos išvados ir lyčių skirtumai rodo, kad Eros meilės stiliaus įtaka ir pasireiškimas vis dėl to gali skirtis priklausomai nuo individualių savybių, kultūrinio konteksto ir santykių dinamikos.

3. 1. 2. Ludus nuostata į meilę

Ludus meilės stiliui būdingas žaismingas ir neįsipareigojantis požiūris į meilę, pasižymintis meilės intensyvumo stoka (Ortalda & Clapetto, 2010). Paprastai tai laikoma rizikos veiksniu romantiškų santykių kokybei ir stabilumui. Ludus stilius daro įtaką įvairiems poros santykių etapams, įskaitant vystymosi, palaikymo ir iširimo etapus. Asmenys, turintys Ludus meilės stilių, demonstruoja silpnas pastangas santykiuose, neįsipareigojamą savo ir partnerio gerovei, o nutraukus santykius gali patirti teigiamų jausmų (Fehr et al., 2014; Hammock & Richardson,

2011). Santykių kūrimo fazėje Ludus meilės stiliaus asmenys linkę pasižymti artumo stoka ir nuo pat pradžių demonstruoja nepasitikėjimą partneriu. Nepaisant šių tendencijų, jie vis tiek kartais gali rodyti artumo troškimo požymius (Goodboy & Booth-Butterfield, 2009; Karandashev, Benton, Edwards & Wolters, 2012). Asmenys pasižymintis Ludus nuostata į meilę, dažnai patiria santykių nepasitenkinimą ir siekdami palaikyti santykius, elgiasi neigiamai, pavyzdžiui, įsitraukia į destruktivius konfliktus, neištikimybę, vengimą, skatina savo partnerių pavydą ir netgi šnipinėja juos (Galinha et al., 2014; Goodboy & Myers, 2010; Vedes et al., 2016; Neto & Pinto, 2015). Konfliktinėse situacijose asmenys pasižymintys Ludus meilės stiliumi, linkę pasikliauti destruktiviomis strategijomis, pavyzdžiui, dominavimu ir impulsyvumu, o ne konstruktyviomis strategijomis, tokiomis kaip kompromisų ieškojimas (Zacchilli et al., 2009). Įdomu tai, kad kai Ludus partneriai patiria neištikimybę, jie nėra linkę pasižymėti potrauminiais simptomais (Couch, Baughman & Derow, 2017).

Buvo atrasta, jog Ludus meilės stilius skiriasi vyrų ir moterų atžvilgiu. Nustatyta, kad Ludus stilius yra labiau socialiai priimtas ir laikomas normalesniu vyrams nei moterims (Vedes et al., 2016). Taip pat nustatyta, jog moterys pasižyminčios Ludus meilės stiliumi dažniau išreiškia nepasitenkinimą santykiais, tuo tarpu vyrai pasižymintis Ludus meilės stiliumi - pasitenkinimą (Vedes et al., 2016; Neto & Pinto, 2015).

Apibendrinant galima teigti, kad Ludus meilės stiliumi būdingas žaismingas ir neįpareigojantis požiūris į meilę, kuris yra neigiamai susijęs su meilės jausmo intensyvumu. Asmenys, turintys Ludus meilės stiliumi, dažnai demonstruoja elgesį, kuris gali pakenkti santykių kokybei ir stabilumui. Jie naudojami neigiamomis strategijomis, patiria santykių nepasitenkinimą ir gali sukelti pavydą bei destruktivius bendravimo modelius. Ludus meilės stiliaus sudėtingumo ir pasekmių supratimas gali suteikti vertingų įžvalgų teisės psichologams vertinant ir sprendžiant santykių dinamiką, rizikos veiksnius ir intervencijas teisės psichologijos kontekste.

3. 1. 3. Storge nuostata į meilę

Storge meilės stilius, kuriam būdinga draugystė ir kokybiškas laikas praleistas su savo antra puse, sulaukė riboto tyrėjų dėmesio, palyginti su kitais meilės stiliais. Storge meilės stilius laikomas reikšmingu vedybinio gyvenimo kokybės prognozuotoju, rodančiu teigiamą koreliaciją su diadine įveika ir saugiu prierašumu (Zadeh & Bozorgi, 2016; Kimberly & Werner-Wilson, 2013). Ji taip pat siejama su suaugusiųjų ir vyresnio amžiaus žmonių pasitenkinimu meilės

gyvenimu (Neto & Pinto, 2015). Be to, asmenys, kurie pasižymi Storge meilės stiliumi, linkę naudoti konstruktyvias strategijas santuokiniams konfliktams spręsti, pavyzdžiui, kompromisą, tuo pačiu demonstruodami neigiamą ryšį su disfunkcinėmis strategijomis, tokiomis kaip impulsyvumas (Zacchilli et al., 2009). Couch ir kolegos (2017) nustatė, kad asmenys, kurie pasižymi Storge meilės stiliumi, nepatiria neigiamų fizinių ar psichologinių pasekmių dėl savo partnerių emocinės neištikimybės. Ši išvada rodo, kad Storge meilės stilius gali suteikti tam tikrą atsparumo ir emocinio stabilumo lygį tokiomis sudėtingomis situacijomis. Kalbant apie pasitenkinimą santykiuose, tyrimai yra priešaringi. Galinha ir kolegos (2014) pastebėjo, kad nėra ryšio tarp pasitenkinimo santykiais ir Storge meilės stiliumi. Tačiau Acevedo ir Arono (2009) metaanalizė atskleidė vidutinį ryšį tarp Storge meilės stiliaus ir santykių pasitenkinimo, ypač ilgalaikiuose, o ne trumpalaikiuose santykiuose. Tačiau, kaip pažymėjo Smith ir Klases (2016), kad santykiams progresuojant ir ilgėjant, draugiško požiūrio, siejamo su Storge meilės stiliumi, pasireiškimas tampa vis retesnis. Tai reiškia, kad nors Storge gali būti paplitęs ir įtakingas ankstyvosiose santykių stadijose, jo svarba santykiams bręstant gali sumažėti. Kalbant apie santykių pabaigą, pavydas yra pagrindinė motyvacija, kai baigiasi santykiai, kuriems būdingas Storge meilės stilius (Hammock & Richardson, 2011). Tai rodo, kad tokių santykių nutraukimą gali lydėti savininkiškumo jausmas ir su prieraišumu susijęs kančios jausmas.

Apibendrinant galima teigti, kad Storge meilės stilius, pasižymintis draugyste, siejamas su teigiamais vedybinio gyvenimo rezultatais, diadiška įveika, saugiu prieraišumo stiliumi ir pasitenkinimu meilės gyvenimu. Asmenys, pasižymintys šiuo stiliumi, linkę naudoti konstruktyvias strategijas, kad spręstų santykių konfliktus ir demonstruoja atsparumą emocinės neištikimybės akivaizdoje.

3. 1. 4. Pragma nuostata į meilę

Pragma meilės stiliumi būdingas praktiškas ir racionalus požiūris į meilę, skatinantis asmenis pasirinkti partnerius pagal specifines, jiems svarbias savybes (Hammock & Richardson, 2011). Nustatyta, kad šis meilės stilius siejamas su stabiliais santykiais (Ortalda & Clapetto, 2010), vedybinio gyvenimo kokybe (Zadeh & Bozorgi, 2016), pasitenkinimu santykiais, suaugusiųjų ir vyresnio amžiaus žmonių porose (Neto & Pinto, 2015) ir subjektyvia gerove (Galinha et al., 2014). Asmenys pasižymintys Pragma meilės stiliumi, konfliktines situacijas sprendžia pasitelkdami tokias strategijas kaip kompromisas ir vengimas (Zacchilli et al., 2009).

Įdomu tai, kad susidūrę su emocine savo partnerių neištikimybe, asmenys pasižymintys Pragma meilės stiliumi, neparodo stiprių emocinių reakcijų (Couch et al., 2017). Skirtingai nei asmenys, turintys nerimastingą prieraišumo stilių, kaip nurodė Bartholomew ir Horowitz (1991), partneriai, pasižymintys Pragma meilės stiliumi, nėra linkę kurti neigiamo savęs ar kitų suvokimo. Vietoj to, jie gali rodyti neapibrėžtumą ir emocinio prieraišumo svyravimus (Karandashev, Benton, Edwards, & Wolters, 2012). Galinha ir kolegės (2014) nerado reikšmingos meilės stiliaus Pragma įtakos saugiam prieraišumui ar partnerio pasitenkinimo santykiuose, suvokimui. Pragmatiškas ir racionalus požiūris rodo, kad šį stilių turintys asmenys pirmenybę teikia praktiniams sumetimams ir suderinamumui pasirinkdami partnerius. Jie sutelkia dėmesį į bendras vertybes, tikslus ir savybes, kurios atitinka jų pačių pageidavimus ir norus.

Apibendrinant, Pragma meilės stilius atspindi praktišką ir racionalų požiūrį į meilę ir santykius. Šio stiliaus asmenys pasirinkdami partnerį pirmenybę teikia suderinamumui, bendroms vertybėms ir praktiniams aspektams. Jie linkę palaikyti stabilius santykius, patirti pasitenkinimą santuokoje ir linkę naudoti konstruktyvias konfliktų sprendimo strategijas.

3. 1. 5. Mania nuostata į meilę

Mania meilės stiliumi būdingas maniakiškas požiūris į meilę, apimantis savininkišką ir įkyrų elgesį. Tai laikoma gryniausia romantiškos meilės apsėdimo forma (Acevedo & Aron, 2009). Mania meilės stilius dėl savo intensyvaus ir dažnai pataloginio pobūdžio yra pripažintas svarbiu rizikos veiksniu vedybinio gyvenimo kokybei. Nors šį stilių demonstruojantys asmenys gali parodyti įsipareigojimą santykiams (Fehr et al., 2014), jiems sunku užmegzti ilgalaikius ir pasitenkinimą teikiančius santykius (Acevedo, & Aron, 2009) išskyrus kelias išimtis. Neto ir Pinto tyrimai (2015) nustatė ryšį tarp pasitenkinimo meilės gyvenimu ir Mania meilės stiliaus, ypač tarp suaugusių vyrų, bet ne moterų. Mania meilės stilius yra stiprus neigiamo santykių elgesio pranašas. Tai siejama su pavydo jausmais (Ortalda & Clapetto, 2010), taip pat su patologine meile (Sophia et al., 2009). Asmenys, turintys Mania meilės stilių, dažnai linkę į pavydą keliantį elgesį savo partnerių atžvilgiu, net ir tada, kai sulaukia iš jų meilės (Goodboy et al., 2012). Be to, Mania meilės stilių turintys asmenys linkę būti susirūpinę santykiais ir galimu jų nutraukimu (Hammock & Richardson, 2011). Siekdami palaikyti santykius, Mania meilės stilių turintys asmenys, dažnai elgiasi neigiamai santykiuose, įskaitant destruktivius konfliktus,

neištikimybę, kontroliavimo polinkius ir šnipinėjimą (Goodboy & Myers, 2010). Tarpkultūrinė analizė, kurią atliko Galinha ir kolegos (2014) nustatė neigiamą koreliaciją tarp Mania stiliaus ir saugaus prieraišumo.

Apibendrinant galima teigti, kad Mania meilės stiliui būdingas savininkiškas ir įkyrus elgesys, susijęs su romantiška manija. Nors šį stilių demonstruojantys asmenys iš pradžių gali rodyti įsipareigojimą santykiams, jiems sunku užmegzti ilgalaikius ir pasitenkinimą teikiančius santykius. Mania meilės stilius yra susijęs su neigiamu santykių elgesiu, patologiniu pavydu ir susirūpinimu santykiais bei galimu jų nutraukimu.

3. 1. 6. Agape nuostata į meilę

Agape meilės stiliui būdingas altruistinis požiūris į santykius ir elgesys, kai asmenys teikia pirmenybę paramai, priežiūrai ir pagarbai savo partneriams. Šis meilės stilius teigiamai koreliuoja su santykių kokybe (Zadeh & Bozorgi, 2016), santykių trukme (Smith & Klases, 2016) ir santykių pasitenkinimu (Lin & Huddleston-Casas, 2005). Asmenys, turintys Agape meilės stilių, linkę demonstruoti saugų prieraišumo stilių (Karandashev et al., 2012) ir atsidavimą laiko svarbia savybe rinkdamiesi partnerį (Hammock & Richardson, 2011). Jie aktyviai vengia destruktivaus bendravimo elgesio, pavyzdžiui, paniekos, kritikos ir gynybos (Kimberly & Werner-Wilson, 2013). Vietoj to, jie taiko teigiamas konfliktų sprendimo strategijas, tokias kaip kompromisas (Zacchilli et al., 2009). Vedes ir kolegos (2016) nustatė, kad asmenys, pasižymintys Agape meilės stiliumi, palaiko stresą patiriantį partnerį ir deda pastangas išvengti stresą sukeliančių veiksnių, nors šis įveikos tipas gali būti mažiau paplitęs porose, kurios kartu gyvena ilgiau. Verta paminėti, kad poros, pasižyminčios Agape meilės stiliumi, nėra linkusios demonstruoti neigiamo santykių elgesio, pavyzdžiui, pavydo ar šnipinėjimo (Goodboy & Myers, 2010).

Egzistuoja prieštaringi rezultatai, susiję su Agape meilės stiliumi ir saugiu prieraišumu. Nors dauguma tyrimų pabrėžia Agape meilės nuostatos teigiamus aspektus, tam tikri tyrimai nustatė, jog ši meilės nuostata susijusi su nerimastingu prieraišumo stiliumi (Smith & Klases, 2016) ir patologine meile (Sophia et al., 2009). Kalbant apie Agape meilės stiliaus ir lyčių skirtumus, Fehr ir kolegos (2014) nepastebėjo jokios reikšmingos koreliacijos, o Vedes ir kolegos (2016) pastebėjo, kad Agape meilės stilius labiau paplitęs tarp moterų, o Kimberly ir Werneris-Wilsonas (2013) – tarp vyrų.

Apibendrinant, Agape meilės stiliui būdingas altruistinis požiūris ir elgesys, todėl tokie asmenys pirmenybę teikia savo partneriams. Šis stilius teigiamai siejamas su santykių kokybe, ilgaamžiškumu ir santykių pasitenkinimu. Asmenys, turintys Agape meilės stilių, linkę vengti destruktivaus bendravimo elgesio. Tačiau yra prieštaringų išvadų apie ryšį tarp Agape ir saugaus prieraišumo.

3. 2. Nepalankių vaikystės patirčių, prieraišumo stilių bei nuostatų į meilę sąsajos

Meilės nuostatų raida jau daugelį metų buvo tyrinėjama. Nustatyta, jog meilės stiliai vystosi dėl genetikos, ankstyvos vaikystės patirties ir kultūrinės įtakos derinio (Lee, 1977). Pirmas veiksnys, darantis įtakos meilės nuostatų formavimuisi yra ankstyva vaikystės patirtis. Tyrimai parodė, kad asmenys, kurie yra patyrę nepalankių vaikystės patirčių, labiau linkę sukurti nesaugų prieraišumo stilių, pavyzdžiui, nerimastingą ar vengiantį (Cooke et al., 2019). Šie prieraišumo stiliai gali turėti įtakos meilės stilių raidai. Nustatyta, kad asmenys, patyrę vaikystėje prievartą, labiau linkę susikurti Ludus meilės stilių, kuriam būdingas neįpareigojantis ir žaismingas požiūris į meilę (Beech & Mitchell, 2005) Taip pat buvo nustatyta, jog asmenys, išsiugdę Ludus meilės stilių, vaikystėje galėjo patirti nenuoseklų auklėjimą ar augti su nepasiekiamais globėjais, todėl jie susiformavo labiau savarankišką ir neemocingą požiūrį į santykius (Levy & Davis, 1988). Kitas tyrimas atskleidė, kad asmenys, patyrę vaikystėje nepriežiūrą, labiau linkę sukurti Mania meilės stilių, kuriam būdingas emocinis intensyvumas ir pavydas (Stravogiannis, Kim, Sophia, Sanches, Zilberman, & Tavares, 2018).

Kitas svarbus, jau anksčiau paminėtas veiksnys – prieraišumo stilius. Nustatyta, kad asmenys, turintys saugų prieraišumo stilių, labiau linkę susikurti Eros meilės stilių, kuriam būdinga intensyvi ir aistringa meilė, o nerimastingo prieraišumo stiliaus žmonės labiau linkę sukurti Mania meilės nuostatą, pasižyminčią emociniu intensyvumu ir pavydu. Asmenys, turintys vengiantį prieraišumo stilių, labiau linkę išsiugdyti Ludus meilės stilių, kuriam būdingas neįpareigojantis ir žaismingas požiūris į meilę (Fricker & Moore, 2002). Tokie rezultatai rodo, kad prieraišumo stiliai yra glaudžiai susiję su meilės nuostatomis. Asmenys, turintys skirtingą prieraišumo stilių, gali būti labiau linkę sukurti tam tikrus meilės stilius, pagrįstus savo įsitikinimais apie save ir kitus. Šių santykių supratimas gali padėti asmenims ir poroms užmegzti sveikesnius ir pilnesnius romantiškus santykius.

Ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stilių ir nuostatų į meilę yra sudėtingas ir gali turėti reikšmingų pasekmių asmens romantiškiems santykiams ir bendrai gerovei. Tyrimai parodė stiprų ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir nesaugių prierašumo stilių bei netinkamo meilės stiliaus.

Tyrimo tikslas – ištirti nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo dimensijų, stilių bei nuostatų į meilę sąsajas.

Tyrimo hipotezės:

1. Nepalankios vaikystės patirtys teigiamai koreliuos su nesaugiais prierašumo stiliais (nerimastingu ir vengiančiu), o neigiamai koreliuos su saugiu prierašumo stiliumi ir prierašumo dimensijomis (artumo ir pasikliovimo).
2. Nepalankios vaikystės patirtys teigiamai koreliuos su meilės nuostatomis Ludus, Mania, o neigiamai koreliuos su meilės nuostatomis Eros, Agape.
3. Saugus prierašumo stilius ir prierašumo dimensijos (artumas ir pasikliovimas) koreliuos su meilės nuostatomis Eros, Agape.
4. Nepalankios vaikystės patirtys prognozuos nesaugius prierašumo stilius (nerimastingą ir vengiantį) bei neigiamai prognozuos saugų prierašumo stilių bei prierašumo dimensijas (artumą ir pasikliovimą).
5. Nepalankios vaikystės patirtys prognozuos meilės nuostatas Ludus, Mania ir neigiamai prognozuos meilės nuostatą Eros.
6. Nerimastingas prierašumo stilius prognozuos meilės nuostatą Mania.
7. Vengiantis prierašumo stilius prognozuos meilės nuostatą Ludus.
8. Saugus prierašumo stilius prognozuos meilės nuostatą Eros.

Tyrimo uždaviniai:

1. Ištirti nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo dimensijų, stilių bei nuostatų į meilę sąsajas.
2. Ištirti, ar nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja prierašumo dimensijas, stilius bei nuostatas į meilę
3. Ištirti, ar nuostatos į meilę prognozuoja prierašumo dimensijas, stilius ir atvirkščiai – ar prierašumo dimensijos, stiliai prognozuoja nuostatas į meilę.

Metodika

1. Tiriamieji

Tyrimė dalyvavo 334 respondentų, 88,9 proc. (n = 297) moterų ir 11,1 proc. (n = 37) vyrų, nuo 18 iki 70 metų amžiaus (M = 35, SD = 11,15). Tyrimė dalyvavo 31,4 proc. (n = 105) vienišų asmenų, 30,2 proc. (n = 101) santykiuose, 3,6 proc. (n = 12) susižadėjusių bei 34,7 proc. (n = 116) susituokusių. Iš tiriamųjų, 1,2 proc. (n = 4) turėjo pagrindinį išsilavinimą, 10,2 proc. (n = 34) vidurinį išsilavinimą, 6 proc. (n = 20) profesinį išsilavinimą, 17,1 proc. (n = 57) aukštesnįjį (koleginį) išsilavinimą, 65,6 proc. (n = 219) aukštąjį (universitetinį) išsilavinimą. Iš tiriamųjų 11,1 proc. (n = 37) ilgiausią laiką pragyveno kaime, 14,7 proc. (n = 49) ilgiausią laiką pragyveno miestelyje, 41,6 proc. (n = 139) ilgiausią laiką pragyveno mieste ir 32,6 proc. (n = 109) ilgiausią laiką pragyveno didmiestyje. Tiriamieji buvo atrinkti netikimybinės patogiosios atrankos būdu, naudojant internetinę apklausą.

2. Tyrimo instrumentai

Vaikystės patirčių klausimynas (angl. Adverse Childhood Experiences) yra priemonė, skirta vaikystėje patirtų traumų paplitimui ir poveikiui suaugusiems įvertinti. Pirmieji klausimyną sukūrė Felitti ir kiti (1998), o vėliau jį tobulino ligų kontrolės ir prevencijos centrai bei Kaiser Permanente (sveikatos organizacija). Šiame tyrime buvo naudotas Laurinaitytės ir kt., (2022) adaptuotas klausimynas į lietuvių kalbą. Klausimyną sudaro 25 teiginiai, kurie matuoja tris nepalankių vaikystės patirčių skales: prievartą, nepriežiūrą ir namų ūkio disfunkciją.

Prievartos skalė apima:

- Fizinės prievartos subskalę, kurią sudaro 2 teiginiai, pavyzdžiui „Kartais tėvai ar kiti suaugę šeimos nariai sukelia fizinį skausmą vaikams. Kaip dažnai vienas iš Jūsų tėvų ar kitas suaugęs Jūsų šeimoje Jus stumdė, sugriebė, trenkė Jums ar mėtė į Jus daiktus?“.
- Emocinės prievartos subskalę, kurią sudaro 2 teiginiai, pavyzdžiui, „Kaip dažnai vienas iš Jūsų tėvų ar kitas suaugęs Jūsų šeimoje vadino Jus negražiais žodžiais, keikė Jus, įžeidinėjo ar žemino Jus?“.
- Seksualinės prievartos subskalę, kurią sudaro 4 teiginiai, pavyzdžiui „Kai kurie žmonės vaikystėje turėjo seksualinės patirties su suaugusiuoju arba kitu nepilnamečiu, vyresniu bent 5 metais. Ši patirtis galėjo būti su giminaičiu, šeimos draugu ar nepažįstamuoju. Ar

per pirmuosius Jūsų 18 gyvenimo metų (imtinai) koks nors suaugęs ar bent 5 metais vyresnis asmuo bandė turėti bet kokio pobūdžio lytinius santykius su Jums?“.

Nepriežiūros skalė apima:

- Fizinės nepriežiūros subskalę, kurią sudaro 2 teiginiai, pavyzdžiui „Dažnai ar labai dažnai buvo taip, kad Jūs neturėjote ko valgyti, turėjote dėvėti purvinus drabužius ir nebuvo jokio žmogaus, kuris Jumis pasirūpintų?“.
- Emocinės nepriežiūros subskalę, kurią sudaro 2 teiginiai, pavyzdžiui „Jūs dažnai ar labai dažnai jautėtės, kad Jūsų šeimos nariai vieni kitais nesirūpino, nepalaikė vieni kitų arba nebuvo artimi?“.

Namų ūkio disfunkcijos skalė apima:

- Piktnaudžiavimo narkotinėmis medžiagomis subskalę, kurią sudaro 2 teiginiai, pavyzdžiui „Ar gyvenote kartu su asmeniu, kuris vartojo narkotikus?“.
- Psichikos ligų subskalę, kurią sudaro 2 teiginiai, pavyzdžiui „Ar kas nors Jūsų namuose sirgo depresija ar kita psichikos liga?“.
- Įkalinimo subskalę, kurią sudaro 1 teiginys, pavyzdžiui „Ar gyvenote kartu su asmeniu, kuris buvo įkalintas?“.
- Tėvų skyrybų ar išsiskyrimo subskalę, kurią sudaro 4 teiginiai, pavyzdžiui „Kartais šeimos sudėtis keičiasi dėl tam tikrų aplinkybių. Ar kuris nors iš Jūsų tėvų buvo emigravęs į užsienį ilgiau nei 6 mėn.?“.
- Smurtą šeimoje subskalę, kurią sudaro 4 teiginiai, pavyzdžiui „Kartais fizinis smurtas vyksta tarp tėvų. Kaip dažnai Jūsų tėvas (patėvis, mamos draugas) Jūsų mamą spardė, mušė kumščiu ar daužė kietu daiktu?“.

Teiginiai susiję su emocine bei fizine prievarta ir smurtu šeimoje buvo matuojami skalėje: „Niekada“, „1 ar 2 kartus“, „Kartais“, „Dažnai“, „Labai dažnai“. Teiginiai susiję su seksualine prievarta, piktnaudžiavimu narkotinėmis medžiagomis, psichikos liga, tėvų skyrybomis ar išsiskyrimu buvo matuojami dichotomiškai, atsakant į klausimą: „Taip“ arba „Ne“. Teiginiai susiję su emocine bei fizine nepriežiūra buvo matuojami 5 balų Likerto tipo skalėje nuo „Visiškai netiesa“ iki „Labai dažnai tiesa“. Klausimyno balai buvo apskaičiuoti pridėdant klausimų, į kuriuos dalyviai atsakė, kad patyrė įvykį, skaičių (nuo 0 iki 13). Svarbu pažymėti, kad emocinė,

fizinė prievarta ar nepriežiūra vaikystėje buvo koduojama kaip esama, jei dalyviai minėjo, kad tuos įvykius patyrę bent kartą. Klausimyno balų kategorijos taip pat buvo suskirstytos į kategorijas: nepatyrė, vienas, du, trys ir 4 ar daugiau (Laurinaitytė ir kt., 2022).

Klausimyno patikimumas buvo nustatytas vidinio suderintumo būdu (Cronbach α). Laurinaitytės ir kt. (2022) klausimyno patikimumas: prievartos skalės patikimumas (0,76), nepriežiūros skalės patikimumas (0,74), namų ūkio disfunkcijos patikimumas (0,84), viso klausimyno patikimumas (0,89). Šiame tyrime atlikto klausimyno bendras patikimumas (0,86), prievartos skalės patikimumas (0,76), nepriežiūros skalės patikimumas (0,74), namų ūkio disfunkcijos patikimumas (0,75).

Suaugusiųjų prieraišumo skalė (angl. Adult Attachment Scale) – tai 1990 metais sukurtas N. L. Collins ir S. J. Read savistabos instrumentas, skirtas suaugusiųjų prieraišumo stiliams įvertinti. Skalė sukurta remiantis teorinėmis prieraišumo prielaidomis bei ankstesniais C. Hazan ir P. Shaver (1987) darbais. N. L. Collins ir S. J. Read pritaikė C. Hazan ir P. Shaver klausimyną taip, jog būtų matuojamas prieraišumas apskirtai, o ne tik romantiškuose santykiuose (Collins & Read, 1990). Skalę sudaro 18 teiginių, kurie suskirstyti į tris dimensijas: artumo, pasiklovimo ir nerimo. Kiekvieną dimensiją sudaro 6 teiginiai, kurie vertinami Likerto tipo skalėje nuo 1 (visiškai nesutinku) iki 5 (visiškai sutinku). Teiginiai priklausantys artumo dimensijai matuoja kaip asmuo jaučiasi būnant emociškai artimu bei intymiu su kitu asmeniu, pavyzdžiui „Manau, kad kiti asmenys nenori taip suartėti kaip aš“, „Man gana paprasta suartėti su kitais žmonėmis“. Teiginiai priklausantys pasiklovimo dimensijai, matuoja kaip asmuo jaučiasi, kai pasiklovia kitais dėl palaikymo, pagalbos ir kaip jaučiasi, kai kiti pasiklovia jais, pavyzdžiui „Man sudėtinga pasikloviai kitais“, „Jaučiuosi patogiai, pasikloviau kitais“. Teiginiai priklausantys nerimo dimensijai matuoja, kiek asmuo nerimauja, kad bus atstumtas, paliktas, pavyzdžiui „Aš retai nerimauju dėl to, kad būsiu paliktas(-a)“, „Aš dažnai nerimauju, jog mano partneris nenorės likti su manimi“. Žemas balas artumo dimensijoje rodo, jog asmuo turi sunkumu formuojant artimus emocinius ryšius su kitais, linkęs į intymumo vengimą bei atstumo nuo kitų laikymą. Aukštas balas artumo dimensijoje rodo, jog asmuo nevensia intymumo ir gali suformuoti emocinius ryšius su kitais. Žemas balas pasiklovimo dimensijoje rodo, kad asmuo savarankiškas ir mieliau problemas sprendžia vienas, o aukštas balas gali reikšti, jog asmeniui paprasta gauti pagalbos iš kitų, kai to reikia. Žemas balas nerimo

dimensijoje rodo, jog asmuo yra saugus savo santykiuose ir nejaučia daug nerimo ar baimės būti atstumtas ar paliktas. Priešingai, aukštas nerimo dimensijos balas gali rodyti, jog asmuo nerimauja dėl savo santykių, bijo būti atstumtas, apleistas, ir gali būti susirūpinęs dėl savo partnerio prieinamumo ir dėmesingumo. Pagal dimensijų įverčius, autoriai yra pasiūlę keletą būdų, kaip būtų galima suformuoti prieraišumo stilių subskales. Pirmasis būdas teigia, jog nerimo dimensija atitinka nerimastingą prieraišumo stilių, o vengiantysis prieraišumo stilius yra vidurkinis balas tam tikrų klausimų. Antrasis būdas siūlo, jog jei asmuo surenka aukštus balus artumo bei pasiklovimo dimensijose bei žemą balą nerimo dimensijoje, toks asmuo gali turėti saugų prieraišumo stilių. Jei asmuo surenka aukštą balą nerimo dimensijoje bei vidutinius balus artumo ir pasiklovimo dimensijose, toks asmuo gali turėti nerimastingą prieraišumo stilių. Jei asmuo surenka žemus balus visose dimensijose, vadinasi jis gali turėti vengiantį prieraišumo stilių. Šiame tyrime pasirinkta nerimastingą ir vengiantį prieraišumo stilius skaičiuoti pirmuoju būdu, o saugų prieraišumo stilių – antruoju. Saugaus prieraišumo stiliui būdingas saugumo ir pasitikėjimo jausmai susiję su partneriu, kuris atlieps poreikius ir bus šalia, kai jo reikės. Nerimastingam prieraišumo stiliui būdinga baimė būti paliktam ir polinkis būti pernelyg priklausomam nuo partnerio. Vengiančiam prieraišumo stiliui būdingas nenoras priklausyti nuo kitų, intymumo vengimas. Suaugusiųjų prieraišumo skalės autoriai davė leidimą skalę naudoti ir pritaikyti moksliniams tyrimams bei klinikiniam tikslams, taip pat prireikus išversti į naujas kalbas. Todėl šio tyrimo tikslais suaugusiųjų prieraišumo skalė buvo išversta į lietuvių kalbą, padedant profesionaliam vertėjui. Vertimo procese buvo kruopščiai atsižvelgta į kalbinius ir kultūrinius veiksnius, siekiant užtikrinti išverstos versijos tikslumą, nepakeičiant teiginių prasmės.

Klausimyno patikimumas buvo nustatytas vidinio suderintumo būdu (Cronbach α). Originalios suaugusiųjų prieraišumo skalės versijos nustatytas aukštas: artumo dimensijos patikimumas (0,82), pasiklovimo dimensijos patikimumas (0,83), nerimo dimensijos patikimumas (0,88), visos skalės patikimumas (0,91) (Collins & Read, 1990). Šiame tyrime atlikto skalės bendras patikimumas (0,64), artumo dimensijos patikimumas (0,67), pasiklovimo dimensijos patikimumas (0,87), nerimo dimensijos (nerimastingo prieraišumo stiliaus) patikimumas (0,74), vengiančio prieraišumo stiliaus patikimumas (0,87). Kadangi Cronbach α didesnė už 0,6, vadinasi rodo pakankamą patikimumą, moksliniams tyrimams atlikti.

Meilės nuostatų skalė: sutrumpinta versija (angl. Love Attitudes Scale: Short Form), kurią sukūrė C. Hendrick, S. Hendrick ir A. Dicke (1998) kaip sutrumpintą originalios Meilės nuostatų skalės (1986) versiją. Šios skalės tikslas nustatyti asmens nuostatas į meilę ir romantiškus santykius. Skalę sudaro 18 teiginių, įvertinančių 6 nuostatų į meilę rūšis: Eros, Ludus, Storge, Pragma, Mania ir Agape. Kiekvieną rūšį sudaro 3 teiginiai, kurie vertinami 5 balų Likerto tipo skalėje nuo „Visiškai nesutinku“ iki „Visiškai sutinku“. Eros apibūdina aistringą ir romantišką nuostatą į meilę, pavyzdžiui „Jaučiu, kad mes su mylimuoju(-aja) buvome skirti vienas kitam“. Ludus apibūdina žaismingą nuostatą į meilę, pavyzdžiui „Tikiu, kad tai, ko mano partneris apie mane nežino, jam/jai nepakenks“. Storge apibūdina draugystės nuostatą į meilę, pavyzdžiui „Mūsų meilės santykiai teikia didžiausią pasitenkinimą, nes jie išsivystė iš draugystės“. Pragma apibūdina praktišką nuostatą į meilę, pavyzdžiui „Svarbus veiksnys renkantis mano partnerį buvo tai, ar jis/ji bus geras tėvas/motina, ar ne“. Mania apibūdina savininkišką, priklausomą nuostatą į meilę, pavyzdžiui „Jei mano partneris kurį laiką mane ignoruoja, kartais darau kvailystes, kad sugrąžinčiau jo dėmesį“. Agape apibūdina altruistišką nuostatą į meilę, pavyzdžiui „Verčiau kentėsiu pats(-i), nei leisiu kentėti savo partneriui“. Skalė atskleidžia kiekvienos nuostatos į meilę išreikštumą: kuo didesnis skalės įvertis, tuo ši nuostata į meilę asmeniui būdingesnė ir atvirkščiai. Meilės nuostatų skalės (sutrumpintos versijos) autoriai davė leidimą skalę naudoti ir pritaikyti moksliniams tyrimams bei klinikiams tikslams, taip pat prireikus išversti į naujas kalbas. Todėl šio tyrimo tikslais meilės nuostatų skalė (sutrumpinta versija) buvo išversta į lietuvių kalbą, padedant profesionaliam vertėjui. Vertimo procese buvo kruopščiai atsižvelgta į kalbinius ir kultūrinius veiksnius, siekiant užtikrinti išverstos versijos tikslumą, nepakeičiant teiginių prasmės.

Skalės patikimumas buvo nustatytas vidinio suderintumo būdu (Cronbach α). Originalios meilės nuostatų skalės (sutrumpintos versijos) patikimumas aukštas (0,88), Eros (0,72), Ludus (0,77), Storge (0,85), Pragma (0,82), Mania (0,78), Agape (0,76). Šiame tyrime skalės bendras patikimumas (0,73), Eros (0,78), Ludus (0,73), Storge (0,98), Pragma (0,64), Mania (0,66), agape (0,83). Kadangi Cronbach α didesnė už 0,6, vadinasi rodo pakankamą patikimumą, moksliniams tyrimams atlikti.

3. Tyrimo eiga

Nepalankių vaikystės patirčių klausimynas yra oficialiai verstas į lietuvių kalbą (Laurinaitytė ir kt., 2022), tačiau suaugusiųjų prieraišumo skalės bei meilės nuostatų skalės (sutrumpintos versijos) oficialaus vertimo į lietuvių kalbą nebuvo, tad verčiant skalę buvo konsultuojamasi su vertėju. Siekiant patikrinti skalių vertimo aiškumą, buvo atliktas bandomasis tyrimas su penkiais žmonėmis. Jie turėjo perskaityti kreipimąsi, instrukcijas bei atsakyti į visus skalių klausimus. Visi klausimai bandomojo tyrimo dalyviams buvo aiškūs.

Tyrimo dalyviai buvo surinkti netikimybinės patogiosios atrankos būdu. Viena iš priežasčių, kodėl tyrime naudojamas šis metodas yra ta, kad šis metodas leidžia rinkti duomenis iš daugybės ir įvairių dalyvių, o tai svarbu tiriant ryšius tarp kintamųjų tokių kaip nepalanki vaikystės patirtis, prieraišumo stiliai ir nuostatos į meilę. Be to, internetinė apklausa pilnai užtikrina anonimiškumą, o tai gali padidinti dalyvių norą dalyvauti apklausoje. Klausimynas buvo sukurtas internetiniame puslapyje www.google.com/forms, o jo nuoroda buvo pasidalinta „Facebook“ platformoje, neoficialiose grupėse. Apklausa prasidėjo įžanga, kurioje buvo prisistatoma, nurodomas tyrimo tikslas. Buvo nurodyta, jog apklausa truks iki 15 min., pat buvo nurodyta, kad anketos negali pildyti asmenys, jaunesni nei 18 metų. Instrukcijose buvo informuoti tiriamieji, jog jų pateikti duomenys išliks konfidencialūs ir bus naudojami apibendrinti tik akademiniais tikslais ir nurodytas el. pašto adresas, į kurį gali kreiptis dėl kilusių klausimų. Kadangi apklausą sudarė trys instrumentai, prieš kiekvieną jų buvo pildymo instrukcija. Pirmieji klausimai buvo skirti išsiaiškinti tiriamojo demografines charakteristikas: lytis, amžius, išsilavinimas, šeimyninė padėtis, vieta, kurioje pragyveno ilgiausia laiką. Vėliau sekė nepalankių vaikystės patirčių klausimynas (adaptuotas Laurinaitytės ir kt., 2022), po jo suaugusiųjų prieraišumo skalė (Collins & Read, 1990) ir meilės nuostatų skalė (sutrumpinta versija) (Hendrick et al., 1998). Užpildžius apklausą, asmenims buvo dar kartą padėkota už nuoširdžius atsakymus bei nurodyti kontaktai.

4. Duomenų analizė

Statistinė duomenų analizė buvo atlikta naudojantis SPSS 18 programa. Šia programa skaičiuota aprašomoji statistika (vidurkiai, standartiniai nuokrypiai, medianos). Nepalankių vaikystės patirčių klausimyno, suaugusiųjų prieraišumo skalės bei meilės nuostatų skalės (sutrumpinta versija) patikimumas nustatytas vidinio suderintumo būdu (Cronbach α).

Patikrinamas skalių normalumas, tos skales, kurios atsižvelgus į 5 kriterijus (skewness, Kolmogorov – Smirnov, histograma, normal Q – Q plot, detrended normal Q – Q plot) nebuvo nustatytos kaip „normalios“, buvo transformuojamos tam, jog būtų galima taikyti statistinius parametrinius metodus. Tuomet buvo atliekamas vidurkių palyginimas, naudojantis *Student T – test nepriklausomoms imtims*, siekiant išsiaiškinti skirtumus tarp vyrų ir moterų, nepalankių vaikystės patirčių, prieraišumo stilių bei nuostatų į meilę atžvilgiu. *Pearson* koreliacija buvo naudojama siekiant ištirti ryšius tarp nepalankių vaikystės patirčių, prieraišumo dimensijų bei stilių ir nuostatų į meilę. *Tiesinė regresija* buvo naudojama siekiant išsiaiškinti prieraišumo dimensijų ir stilių bei nuostatų į meilę prognostinius veiksnius.

Rezultatai

1. Tiriamieji

Rezultatų analizės metu buvo nustatyta, jog tyrime dalyvavo 0,9 proc. (n = 3) asmenų, nepatyrusių nepalankių vaikystės patirčių, 6,3 proc. (n = 21) asmenų, patyrusių 1 nepalankią vaikystės patirtį, 5,1 proc. (n = 17) asmenų, patyrusių 2 nepalankias patirtis, 9,9 proc. (n = 33) asmenų, patyrusių 3 nepalankias vaikystės patirtis, 77,8 proc. (n = 206) asmenų, patyrusių 4 ar daugiau nepalankių vaikystės patirčių. **1 lentelėje** pateiktas vyrų ir moterų palyginimas, nepalankių vaikystės patirčių atžvilgiu. Palyginimas buvo atliktas naudojant *nepriklausomų imčių Student t – testą*.

1 lentelė. *Vyrų ir moterų vidurkių skirtumai, nepalankių vaikystės patirčių atžvilgiu.*

Skalės	Vyrai (n = 37)	Moterys (n = 297)	t	df	p
	M (SD)	M (SD)			
Emocinė prievarta	1,14 (1,09)	1,69 (1,10)	-2,850	332	0,860
Fizinė prievarta	0,75 (0,66)	1,06 (0,92)	-2,574	55,001	0,019
Seksualinė prievarta	0,04 (0,16)	0,15 (0,27)	-3,395	64,135	<0,001
Piktnaudžiavimas narkotikais	0,20 (0,24)	0,31 (0,25)	-2,414	332	0,757
Psichikos liga	0,08 (0,18)	0,27 (0,35)	-5,353	74,414	<0,001
Įkalinimas	0,00 (0,00)	0,05 (0,21)	-3,968	296,000	0,003
Smurtas	0,25 (0,49)	0,64 (0,88)	-4,173	68,987	<0,001
Skyrybos ar išsiskyrimas	0,16 (0,19)	0,19 (0,20)	-1,008	46,631	0,765
Emocinė nepriežiūra	0,78 (0,87)	1,70 (1,25)	5,714	56,028	0,001
Fizinė nepriežiūra	0,40 (0,73)	0,38 (0,69)	0,135	332	0,788

Pastaba. M – vidurkis, SD – standartiniai nuokrypiai. Statistiškai reikšmingi skirtumai pažymėti paryškintu šriftu.

Nustatyta, jog šiame tyrime dalyvavusios moterys, statistiškai reikšmingai dažniau vaikystėje patyrė fizinę prievartą (0,019), seksualinę prievartą (<0,001) ir emocinę nepriežiūrą (0,001), nei šiame tyrime dalyvavę vyrai. Taip pat nustatyta, jog šiame tyrime dalyvavusios moterys statistiškai reikšmingai dažniau vaikystėje gyveno su artimuoju sergančiu psichikos liga (<0,001), artimuoju, kuris yra įkalintas (0,003) bei statistiškai reikšmingai dažniau matė savo tėvą/patėvį smurtaujančią prieš motiną (<0,001), nei šiame tyrime dalyvavę vyrai.

Rezultatų analizės metu buvo nustatyta, jog 17,1 proc. (n = 57) tiriamųjų turi saugų prierašumo stilių, 34,7 proc. (n = 116) tiriamųjų turi nerimastingą prierašumo stilių, 44,9 proc. (n = 150) tiriamųjų turi vengiantį prierašumo stilių, o 3,3 proc. (n = 11) tiriamiesiems nebuvo priskirtas prierašumo stilius. **2 lentelėje** pateiktas vyrų ir moterų palyginimas, prierašumo stilių atžvilgiu. Palyginimas buvo atliktas naudojant *nepriklausomų imčių Student t – testą*.

2 lentelė. *Vyrų ir moterų vidurkių skirtumai, prierašumo stilių atžvilgiu.*

Skalės	Vyrai (n = 37)	Moterys (n = 297)	t	df	p
	M (SD)	M (SD)			
Nerimastingas prierašumo stilius	0,24 (0,43)	0,36 (0,48)	-1,525	47,664	<0,001
Vengiantis prierašumo stilius	0,35 (0,48)	0,46 (0,49)	-1,298	46,083	<0,001
Saugus prierašumo stilius	0,21 (0,41)	0,16 (0,37)	0,780	332	0,143

Pastaba. M – vidurkis, SD – standartiniai nuokrypiai. Statistiškai reikšmingi skirtumai pažymėti paryškintu šriftu.

Nustatyta, jog šiame tyrime dalyvavusios moterys statistiškai reikšmingai dažniau turi nerimastingą prierašumo stilių (<0,001) ir vengiantį prierašumo stilių (<0,001) nei šiame tyrime dalyvavę vyrai.

Rezultatų analizės metu buvo nustatyta, jog 61,4 proc. (n = 205) tiriamųjų turi meilės nuostatą Eros, 28,7 (n = 96) tiriamųjų turi meilės nuostatą Ludus, 40,1 proc. (n = 134) tiriamųjų turi meilės nuostatą Storge, 40,7 proc. (n = 134) tiriamųjų turi meilės nuostatą Pragma, 41,9 proc. (n = 140) tiriamųjų turi meilės nuostatą Mania ir 31,4 proc. (n = 105) tiriamųjų turi meilės nuostata Agape (kai kurie tiriamieji turi po keletą nuostatų į meilę). Vyrų ir moterų palyginimas, nuostatų į meilę atžvilgiu, buvo atliktas naudojant *nepriklausomų imčių Student t – testą*, tačiau paaiškėjo, jog neegzistuoja statistiškai reikšmingas skirtumas tarp šiame tyrime dalyvavusių vyrų ir moterų (p > 0,05).

2. Nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stilių bei nuostatų į meilę sąsajos

Pirmas uždavinys – ištirti nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stilių bei nuostatų į meilę sąsajas. Nustatyti sąsajoms tarp nepalankių vaikystės patirčių bei prierašumo dimensijų ir stilių, buvo taikoma *Pearson* koreliacija. **3 lentelėje** pateikti nepalankių vaikystės patirčių ir prierašumo dimensijų, stilių koreliacijos koeficientai (r).

Lentelė 3. *Nepalankių vaikystės patirčių ir prierašumo dimensijų, stilių koreliacijos koeficientai.*

Skalės	Artumas	Pasiklovimas	Nerimas/ nerimastingas prieraišumas	Saugus prieraišumas	Vengiantis prieraišumas
Emocinė prievarta	-0,253**	-0,371**	0,287**	-0,163	0,345**
Fizinė prievarta	-0,151**	-0,314**	0,257**	-0,081	0,266**
Seksualinė prievarta	-0,154**	-0,105	0,138*	0,031	0,161**
Piktnaudžiavimas narkotikais	0,001	-0,084	0,084	-0,140	0,029
Psichikos liga	-0,064	-0,148**	0,067	-0,050	0,104
Smurtas	-0,109*	-0,125*	0,025	-0,101	0,144**
Skyrybos ar išsiskyrimas	0,012	0,050	-0,036	0,011	-0,012
Emocinė nepriežiūra	-0,304**	-0,428**	0,315**	-0,121	0,410**
Fizinė nepriežiūra	-0,250**	-0,237**	0,086	-0,068	0,273**

Pastaba. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

Nustatyta, jog artumas neigiamai koreliuoja su emocine prievarta (-0,253), fizine prievarta (-0,151), seksualine prievarta (-0,154), smurtu šeimoje (-0,109), emocine (-0,304) bei fizine (-0,250) nepriežiūra. Tad, galima daryti prielaidą, jog asmenys, patyrę prievartą, nepriežiūrą ar matę jų tėvą/patėvį smurtaujantį prieš motiną vaikystėje bijo emocinio artumo bei intymumo. Taip pat nustatyta, kad pasiklovimas neigiamai koreliuoja su emocine (-0,371) bei fizine (-0,314) prievarta, psichikos liga (-0,148) ir smurtu (0,125) šeimoje, emocine (-0,428) bei fizine (-0,237) nepriežiūra. Tad galima daryti prielaidą, jog asmenys vaikystėje patyrę emocinę ar fizinę prievartą, gyvenę su asmeniu sergančia psichikos liga, matę kaip jų tėvas/patėvis smurtavo prieš motiną ar patyrę nepriežiūrą bijo pasikliauti kitais, nesitiki iš jų pagalbos ir palaikymo. Nustatyta, jog nerimas/nerimastingas prierašumo stilius koreliuoja su emocine (0,287), fizine (0,257) ir seksualine (0,138) prievarta bei emocine nepriežiūra (0,315). Tad galima daryti prielaidą, jog asmenys patyrę vaikystėje prievartą ar emocinę nepriežiūrą išsivysto nerimastingą

prieraišumo stilių. Nustatyta, jog vengiantis prieraišumo stilius koreliuoja su emocinės (0,345), fizinės (0,266) ir seksualinės (0,161) prievartos rūšimis, smurtu šeimoje (0,144) bei emocine (0,410) ir fizine (0,273) nepriežiūra. Tad galima daryti prielaidą, jog asmenims, vaikystėje patyrusiems prievartą, mačiusiems smurtą šeimoje, patyrusiems emocinę ar fizinę nepriežiūrą išsivysto vengiantis prieraišumo stilius.

Nustatyti sąsajoms tarp nepalankių vaikystės patirčių bei nuostatų į meilę, buvo taikoma *Pearson* koreliacija. **4 lentelėje** pateikti nepalankių vaikystės patirčių ir nuostatų į meilę koreliacijos koeficientai (*r*).

4 lentelė. *Nepalankių vaikystės patirčių ir nuostatų į meilę koreliacijos koeficientai.*

Skalės	Eros	Ludus	Storge	Pragma	Mania	Agape
Emocinė prievarta	-0,100	-0,048	-0,049	0,014	0,077	0,116*
Fizinė prievarta	-0,009	0,055	-0,010	0,026	0,087	0,117*
Seksualinė prievarta	-0,089	0,215**	-0,058	-0,033	0,115*	-0,006
Piktnaudžiavimas narkotikais	-0,067	0,143**	-0,025	-0,056	0,079	-0,021
Psichikos liga	-0,050	-0,038	0,032	0,027	-0,059	0,043
Smurtas	-0,175**	0,140*	-0,090	0,057	0,053	-0,022
Skyrybos ar išsiskyrimas	-0,071	0,130*	-0,002	0,043	-0,098	-0,131*
Emocinė nepriežiūra	-0,201**	0,024	-0,064	-0,073	0,141*	0,160**
Fizinė nepriežiūra	-0,083	0,049	0,012	0,103	-0,041	0,148**

Pastaba. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

Nustatyta, jog nuostata į meilę Eros neigiamai koreliuoja su smurtu šeimoje (-0,175) ir emocine nepriežiūra (-0,201). Tad, galima daryti prielaidą, jog asmenys matę smurtą šeimoje ar

patyrę emocinę nepriežiūrą, nėra linkę teikti pirmenybės santykiuose fiziniam intymumui ir seksualiniam potraukiui. Nustatyta, kad nuostata į meilę Ludus koreliuoja su seksualine prievarta (0,215), piktnaudžiavimu narkotikais (0,143), smurtu šeimoje (0,140) ir tėvų skyrybomis ar išsiskyrimu (0,130). Tad galima daryti prielaidą, jog asmenys, vaikystėje patyrę seksualinę prievartą, gyvenę su asmeniu piktnaudžiaujančiu alkoholiu ir/ar narkotinėmis medžiagomis, matę smurtą šeimoje ar išgyvenę tėvų skyrybas ar išsiskyrimą su jais, yra mažiau suinteresuoti ilgalaikiu įsipareigojimu ar emociniu intymumu, o santykiuose pirmenybę gali teigti linksmybėms ir įspūdžiams. Nustatyta, jog nuostata į meilę Mania koreliuoja su seksualine prievarta (0,115) bei emocine nepriežiūra (0,141). Tad galima daryti prielaidą, jog asmenys vaikystėje patyrę seksualinį išnaudojimą ar emocinę nepriežiūrą, gali turėti sunkumų dėl pasitikėjimo ir gali būti linkę į emocinius pakilimus ir nuosmukius santykiuose. Nustatyta, jog nuostata į meilę Agape koreliuoja su emocine (0,116) ir fizine (0,117) prievarta, emocine (0,160) bei fizine (0,148) nepriežiūra, o taip pat neigiamai koreliuoja su tėvų skyrybomis ar išsiskyrimu (-0,131). Tad galima daryti prielaidą, jog asmenys, vaikystėje patyrę emocinę ar fizinę prievartą, nepriežiūrą, gali būti labiau susitelkę į pagalbą savo partneriui ir teigiamą indelį į santykius, o asmenys, kurie vaikystėje patyrė tėvų skyrybas ar išsiskyrimą su jais, nėra linkę teikti pirmenybės savo partnerio poreikiams ir gėrovei.

Nustatyti sąsajoms tarp prieraišumo dimensijų, stilių bei nuostatų į meilę, buvo taikoma *Pearson* koreliacija. **5 lentelėje** pateikti prieraišumo dimensijų, stilių ir nuostatų į meilę koreliacijos koeficientai (*r*).

5 lentelė. *Prieraišumo dimensijų, stilių ir nuostatų į meilę koreliacijos koeficientai.*

Skalės	Eros	Ludus	Storge	Pragma	Mania	Agape
Artumas	0,208**	0,028	0,079	-0,106	0,084	-0,237**
Pasikliovimas	0,207**	-0,040	0,154	0,027	0,200**	-0,266**
Nerimas/nerimastingas prieraišumas	-0,021	0,053	-0,077	0,038	0,541**	0,343**
Saugus prieraišumas	0,083	-0,209	0,175	0,062	0,062	0,070
Vengiantis	-0,249**	0,005	-0,149**	0,044	-0,136*	0,251**

Pastaba. * $p < 0,05$; ** $p < 0,01$.

Nustatyta, jog nerimastingas prieraišumo stilius koreliuoja su Mania (0,541) ir Agape (0,343). Tad galima daryti prielaida, jog asmenys pasižymintys nerimastingu prieraišumo stiliu, gali turėti sunkumų dėl pasitikėjimo bei būti linkę į emocinius pakilimus ir nuosmukius santykiuose ir pirmenybę teikti partnerio poreikiams ir gerovei. Nustatyta, jog vengiantysis prieraišumo stilius koreliuoja su Agape bei neigiamai koreliuoja su Eros (-0,249), Storge (-0,149) ir Mania (-0,136). Tad galima daryti prielaidą, jog asmenims turintiems vengiantį prieraišumo stilių, nėra būdingas intensyvus fizinis potraukis ir aistra, jų meilė taip pat nėra pagrįsta draugyste, tokiems asmenims būdingas pasitikėjimas santykiuose, ir pirmenybės teikimas partnerio poreikiams. Nustatyta, jog meilės nuostata Eros koreliuoja su artumu (0,208) ir pasiklovimu (0,207). Tad galima daryti prielaidą, jog meilės nuostatai Eros yra būdingas intymumas, emocinis artumas ir pasitikėjimas. Nustatyta, jog meilės nuostata Mania koreliuoja su pasiklovimu (0,200). Tad galima daryti prielaidą, jog meilės nuostatai Mania būdingas tikėjimas, jog prireikus pagalbos ar palaikymo, partneris jį suteiks. Nustatyta, jog meilės nuostata Agape neigiamai koreliuoja su artumu (-0,237) ir pasiklovimu (-0,266). Tad galima daryti prielaidą, jog meilės nuostatai Agape būdingas emocinis atitolimas, bei tikėjimas, jog nebus suteikta pagalba ar palaikymas, kai to reikės.

Antras uždavinys – ištirti, ar nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja prieraišumo dimensijas ir stilius bei nuostatas į meilę. Nustatyti prognozavimą, buvo taikoma *tiesinė regresinė* analizė. Atliktus linijinę regresinę analizę, buvo išsiaiškinta, jog nepalankios vaikystės patirtys neprognozuoja nuostatų į meilę, nes $R^2 < 0,2$. Tačiau, buvo atrasta, jog nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja prieraišumo dimensijas, stilius. **6 lentelėje** pateikti pasiklovimo dimensijos prognostiniai veiksniai.

6 lentelė. *Pasiklovimo prognostiniai veiksniai.*

Nepriklausomi kintamieji	Priklausomas kintamasis				
	Pasiklovimas				
	<i>Beta</i> (β)	<i>p</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	R^2
Emocinė prievarta	-0,156	0,056	9,698	<0,001	0,23
Fizinė prievarta	-0,013	0,868			

Seksualinė prievarta	-0,034	0,495
Piktnaudžiavimas narkotikais	0,015	0,779
Psichikos liga	-0,039	0,444
Įkalinimas	-0,077	0,126
Smurtas	0,080	0,169
Skyrybos ar išsiskyrimas	0,111	0,031
Emocinė nepriežiūra	-0,318	<0,001
Fizinė nepriežiūra	-0,095	0,109

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Nustatyta, jog emocinė nepriežiūra prognozuoja pasiklovimo dimensija. Kadangi ryšys tarp šių kintamųjų neigiamas, vadinasi, jog asmenys patyrę emocinę nepriežiūrą, nesitiki, jog gaus pagalbos ar palaikymo tuomet, kai jiems to reikės. Tad galima daryti prielaidą, kuo didesnę, intensyvesnę emocinę nepriežiūrą patirs asmuo vaikystėje, tuo mažiau bus linkęs pasikliauti kitais.

Nustatyti, ar nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja prieraišumo dimensijas, stilius, buvo naudojama *tiesinė regresija*. **7 lentelėje** pateikti vengiančio prieraišumo stiliaus prognostiniai veiksniai.

7 lentelė. *Vengiančio prieraišumo stiliaus prognostiniai veiksniai.*

Nepriklausomi kintamieji	Priklausomas kintamasis				
	Vengiantis prieraišumo stilius				
	<i>Beta</i> (β)	<i>p</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R</i> ²
Emocinė prievarta	0,197	0,016	9,353	<0,001	0,225
Fizinė prievarta	-0,084	0,281			
Seksualinė prievarta	0,091	0,070			
Piktnaudžiavimas narkotikais	-0,092	0,088			
Psichikos liga	-0,007	0,885			
Įkalinimas	0,083	0,100			
Smurtas	-0,048	0,413			
Skyrybos ar išsiskyrimas	-0,073	0,159			

Emocinė nepriežiūra	0,299	<0,001
Fizinė nepriežiūra	0,162	0,007

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Nustatyta, jog emocinė nepriežiūra prognozuoja vengiantį prieraišumo stilių. Tad, galima daryti prielaidą, jog kuo didesnę ir intensyvesnę emocinę nepriežiūrą asmuo buvo patyręs vaikystėje, tuo didesnę tikimybę, jog jis įgis vengiantį prieraišumo stilių.

Trečias uždavinys – ištirti, ar nuostatos į meilę prognozuoja prieraišumo dimensijas ir atvirkščiai – ar prieraišumo dimensijos prognozuoja nuostatas į meilę. Nustatyti prognozavimą, buvo taikoma *tiesinė regresinė* analizė. Buvo atrasta, jog tiek prieraišumo dimensijos gali prognozuoti meilės nuostatas, tiek meilės nuostatos gali prognozuoti prieraišumo dimensijas. **8 lentelėje** pateikti meilės nuostatų prognostiniai veiksniai.

8 lentelė. *Meilės nuostatų prognostiniai veiksniai.*

Nepriklausomi kintamieji	Priklausomas kintamasis				
	Mania				
	<i>Beta (β)</i>	<i>p</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R²</i>
Artumas	-0,225	0,141	28,107	<0,001	0,30
Pasikliovimas	-0,197	0,133			
Nerimas/nerimastingas prieraišumas	0,555	<0,001			
Vengiantis prieraišumas	-0,383	0,093			
Saugus prieraišumas	0,038	0,545			

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Nustatyta, jog nerimastingas prieraišumas prognozuoja meilės nuostatą Mania. Tad galima daryti prielaidą, jog asmenys turintys nerimastingą prieraišumą turės meilės nuostatą Mania ir jiems bus būdinga įkyri ir savininkiška meilė. **9 lentelėje** pateikti nerimastingo prieraišumo stiliaus prognostiniai veiksniai.

9 lentelė. *Nerimastingo prieraišumo stiliaus prognostiniai veiksniai.*

Nepriklausomi kintamieji	Priklausomas kintamasis				
	Nerimastingas prieraišumo stilius				
	<i>Beta (β)</i>	<i>p</i>	<i>F</i>	<i>p</i>	<i>R²</i>

Eros	-0,046	0,378	27,514	<0,001	0,335
Ludus	-0,019	0,687			
Storge	-0,102	0,055			
Pragma	0,056	0,240			
Mania	0,480	<0,001			
Agape	0,192	<0,001			

Pastaba. Statistiškai reikšmingi rezultatai pažymėti paryškintu šriftu.

Nustatyta, jog meilės nuostatos Mania ir Agape prognozuoja nerimastingą prieraišumo stilių. Tad galima daryti prielaidą, jog asmenys, turintys meilės nuostatas Mania ir Agape, esantys savininkiški, nepasitikintys, keliantys savo partnerio poreikius aukščiau savo, turės nerimastingą prieraišumo stilių.

Rezultatų aptarimas

Pirma hipotezė – nepalankios vaikystės patirtys teigiamai koreliuos su nesaugiais prieraišumo stiliais (nerimastingu ir vengiančiu), o neigiamai koreliuos su saugiu prieraišumo stiliumi ir prieraišumo dimensijomis (artumo ir pasikliovimo).

Atlikus rezultatų analizę paaiškėjo, jog nepalankios vaikystės patirtys iš tiesų teigiamai koreliuoja su nesaugiais prieraišumo stiliais. Buvo nustatyta, jog vengiantysis prieraišumo stilius koreliuoja su emocinės, fizinės ir seksualinės prievartos rūšimis, matytu smurtu šeimoje bei emociškai ir fizine nepriežiūra. Ankstesni tyrimai taip pat nustatė, kad asmenys, patyrę prievartą vaikystėje, linkę išsiugdyti nesaugų prieraišumo stilių, įskaitant vengiantį prieraišumą (Alexander, 1992; Brassard, Darveau, Pélouquin, Lussier ir Shaver, 2014). Tai aiškinama tuo, jog prievarta gali sukelti nepasitikėjimą globėjais ir skatinti gynybinių strategijų, skirtų apsisaugoti nuo emocinio skausmo, formavimąsi (Riggs, 2010). Vaikai, kurie yra buvę smurto šeimoje liudininkais, taip pat gali išsiugdyti vengiantį prieraišumo stilių, nes jie atsidūrė aplinkoje, kurioje pažeidžiamas pasitikėjimas ir saugumas (Levendosky, Huth-Bocks & Semel, 2002). Smurto tarp globėjų liudijimas gali sutrikdyti vaiko gebėjimą užmegzti saugų prieraišumą, o tai lemia vengiančio prieraišumo tendencijų vystymąsi (Levendosky, Bogat & Huth-Bocks, 2011). Nepriežiūra vaikystėje gali sukelti nesaugų prisirišimo stilių, nes nepatenkinami vaiko priežiūros, paramos ir apsaugos poreikiai (Crittenden, 1988). Vengiančio prieraišumo atveju, vaikai, kurie patiria nepriežiūrą, gali išmokti slopinti savo emocinius poreikius ir atsiriboti nuo kitų, kad susidorotų su globėjų reagavimo ir priežiūros stoka (Wright, Crawford & Del Castillo, 2009). Stovall-McClough ir Cloitre (2006) atliktas tyrimas atskleidė, kad asmenys, kurie vaikystėje patyrė nepriežiūrą, suaugus labiau linkę demonstruoti vengiančio prieraišumo stiliaus tendencijas. Apibendrinant galima teigti, jog vengiantis prieraišumo stilius susijęs su įvairių tipų nepalankiomis vaikystės patirtimis. Asmenys, patyrę prievartą, matę smurtą šeimoje ar patyrę nepriežiūrą vaikystėje, turi didesnę tikimybę vengiančio prieraišumo stiliaus susiformavimui.

Rezultatai taip pat atskleidė, jog nerimastingas prieraišumo stilius yra susijęs su emocinės, fizinės ir seksualinės prievartos rūšimis bei su emociškai nepriežiūra. Emocinė prievarta gali sukelti nerimastingą prieraišumo stilių, nes ji veikia vaiko savivertę ir sukuria nesaugumo jausmą (Briere & Rickards, 2007). Vaikams, kurie patiria emociškai nepriežiūrą, gali išsivystyti padidėjęs jautrumas atstūmimui, o dėl to jiems gali būti reikalingas nuolatinis kitų patikinimo

poreikis (Whiffen, Judd & Aube, 1999). McCarthy ir Taylor (1999) atliktas tyrimas nustatė, kad asmenys, patyrę emocinę prievartą, suaugę labiau linkę rodyti nerimastingą prisirišimą. Fizinė ir seksualinė prievarta taip pat gali prisidėti prie nerimastingo prieraišumo stiliaus vystymosi, nes ši patirtis gali sutrikdyti vaiko gebėjimą pasitikėti savo globėjais ir pasikliauti jais, dėl apsaugos ir paramos (Alexander, 1992; Brassard et al., 2014). Tyrimai nustatė, kad asmenys, patyrę fizinę ar seksualinę prievartą, labiau linkę sukurti nerimastingą prieraišumo stilių, kuriam būdinga baimė būti paliktam ir per didelis budrumas dėl galimų grėsmių santykiuose (Sandberg, Suess & Heaton, 2010). Emocinė nepriežiūra gali paskatinti nerimastingo prieraišumo stiliaus vystymąsi, nes jos metu, iš vaiko atimama emocinė parama ir atsakas, reikalingas saugiam jausmui išsiugdyti (Crittenden, 1988). Vaikai, patiriantys emocinį nepriežiūrą, gali tapti pernelyg priklausomi nuo kitų, siekdami nusiraminti ir laukdami patvirtinimo iš kitų, o tai lemia nerimastingo prieraišumo stiliaus vystymąsi (Crittenden & Ainsworth, 1989). Stovall-McClough ir Cloitre (2006) atliktas tyrimas nustatė, kad asmenys, kurie vaikystėje patyrė emocinę nepriežiūrą, buvo labiau linkę rodyti nerimastingo prieraišumo stiliaus tendencijas. Apibendrinant galima teigti, jog nerimastingas prieraišumo stilius yra susijęs su tam tikrais nepalankių vaikystės patirčių tipais, tokiais kaip emocinė, fizinė ir seksualinė prievarta bei emocinė nepriežiūra.

Tyrimė taip pat buvo nustatyta, jog nepalankios vaikystės patirtys, tokios kaip emocinė, fizinė ir seksualinė prievarta, matytas smurtas šeimoje bei emocinė ir fizinė nepriežiūra neigiamai koreliuoja su prieraišumo dimensija artumu. Artumas suaugusiųjų prieraišumo skalės kontekste reiškia komforto ir saugumo laipsnį, kurį individas jaučia užmegzdamas artimus santykius su kitais (Collins & Read, 1990). Neigiama koreliacija tarp artumo ir nepalankių vaikystės patirčių rodo, kad asmenims, patyrusiems įvairių formų nepalankių vaikystės patirčių, gali būti sunku užmegzti ir palaikyti artimus ir saugius santykius suaugus. Tyrimai jau anksčiau yra nustatę, kad asmenys, patyrę prievartą vaikystėje, labiau linkę demonstruoti nesaugias prieraišumo tendencijas suaugus, o tai gali pasireikšti kaip sunkumai, susiję su artimu santykiu (Alexander, 1992; Brassard ir kt., 2014). Prievarta gali pakenkti individo gebėjimui pasitikėti kitais ir jais pasikliauti, todėl gali kilti sunkumų formuojant artimus ir saugius santykius (Riggs, 2010). Vaikai, stebėję smurtą šeimoje, taip pat gali susidurti su sunkumais dėl artimumo, nes matytas smurtas šeimoje, daro įtaką jų gebėjimui užmegzti saugų ryšį (Levendosky ir kt., 2002).

Matomas smurtas šeimoje, gali sukelti baimės ir nepasitikėjimo jausmus, o tai gali neigiamai paveikti vaiko gebėjimą užmegzti ir palaikyti artimus santykius suaugus (Levendosky ir kt., 2011). Nepriežiūra vaikystėje gali sukelti sunkumų užmezgant artimus santykius suaugus, dėl nepatenkinamų vaiko priežiūros, paramos ir apsaugos poreikių (Crittenden, 1988). Asmenims, patyrusiems nepriežiūrą vaikystėje, gali kilti sunkumų užmegzti saugų prieraišumą, nes jų globėjai nereagavo ir nesirūpino jais (Crittenden & Ainsworth, 1989). Stovall-McClough ir Cloitre (2006) atliktas tyrimas patvirtina šią išvadą, kad asmenys, kurie patyrė vaikystėje nepriežiūrą, suaugus labiau linkę rodyti nesaugaus prieraišumo tendencijas, o tai gali būti susiję su artumo sunkumais. Apibendrinant galima teigti, jog asmenys, kurie vaikystėje patyrė prievartą, nepriežiūrą, matė smurtą šeimoje, gali turėti sunkumų, užmezgant ir palaikant artimus ir saugius santykius suaugus.

Rezultatai taip pat rodo, jog prieraišumo dimensija pasikliovimas neigiamai koreliuoja su emocine bei fizine prievarta, gyvenimu su šeimos nariu, turinčiu psichikos ligą, su matytu smurtu tarp šeimos narių ir emocine bei fizine nepriežiūra. Pasikliovimas, suaugusiųjų prieraišumo skalės kontekste reiškia individo gebėjimą pasitikėti ir pasikliauti kitais, dėl paramos ir pagalbos gavimo (Collins & Read, 1990). Neigiamas ryšys tarp pasikliovimo ir nepalankių vaikystės patirčių rodo, kad asmenys, patyrę įvairių formų nepalankių vaikystės patirčių, gali turėti sunkumų pasitikėti ir pasikliauti nuo kitų savo santykiuose. Tyrimai parodė, kad asmenys, patyrę prievartą vaikystėje, suaugus dažnai demonstruoja nesaugaus prieraišumo tendencijas, kurios gali pasireikšti kaip sunkumai, susiję su kitų pasikliovimu (Alexander, 1992; Brassard ir kt., 2014). Prievarta gali pakenkti asmens gebėjimui pasitikėti kitais ir jais pasikliauti, todėl gali kilti sunkumų kuriant saugius ir pasitikėjimu grįstus santykius (Riggs, 2010). Šeimos narys, turintis psichologinį sutrikimą, taip pat gali turėti įtakos asmens gebėjimui pasitikėti kitais ir jais pasikliauti. Taip gali būti dėl nestabilumo ir nenuspėjamumo, kuris gali lydėti gyvenimą su asmeniu, turinčiu psichologinių sutrikimų (Harkness, Lumley & Truss, 2008). Dėl to asmenys iš tokios aplinkos gali susikurti nesaugaus prieraišumo tendencijas ir jiems gali būti sunku pasikliauti kitais (Pearson, Cohn, Cowan & Cowan, 1994). Vaikai, matę smurtą šeimoje, gali patirti sunkumų su pasikliovimu santykiuose, nes matytas smurtas šeimoje, gali sukelti baimės ir nepasitikėjimo jausmus, o tai gali neigiamai paveikti vaiko gebėjimą pasitikėti ir pasikliauti kitais (Levendosky et al., 2011). Nepriežiūra vaikystėje gali sukelti sunkumų, susijusių su

pasikliovimu santykiuose, nes vaiko priežiūros, paramos ir apsaugos poreikiai buvo nepatenkinti (Crittenden, 1988). Vaikai, kurie patiria nepriežiūrą, gali sunkiai užmegzti saugų prierašumą suaugę dėl to, kad globėjai nereagavo ir nesirūpino jais (Crittenden & Ainsworth, 1989). Stovall-McClough ir Cloitre (2006) atliktas tyrimas patvirtino šią išvadą, kad asmenys, kurie patyrė vaikystėje nepriežiūrą, suaugus labiau linkę rodyti nesaugaus prierašumo tendencijas, kurios susijusios su pasikliovimo sunkumais. Apibendrinant galima teigti, jog pasikliovimas neigiamai koreliuoja su įvairiais nepalankių vaikystės patirčių tipais, tokiais kaip emocinė ir fizinė, prievarta, augimas su asmeniu, sergančiu psichikos liga, smurto matymas šeimoje ar patirta nepriežiūra vaikystėje.

Deja nepasitvirtino prielaida, jog saugus prierašumo stilius neigiamai koreliuos su nepalankios vaikystės patirties tipais. Tokie rezultatai galėjo atsirasti dėl keleto skirtingų veiksnių. Pirmas to aiškinimas būtų, jog imtyje galėjo būti asmenų, kurie demonstravo atsparumą nepalankioms vaikystės patirtims. Atsparumas reiškia gebėjimą prisitaikyti ir išlaikyti sveiką funkcionavimą nepaisant rizikos veiksnių ar nelaimių (Masten, 2001). Įvairūs apsauginiai veiksniai, tokie kaip palaikantys santykiai su ne tėvais suaugusiais, aukštas intelektas ar veiksmingos įveikos strategijos, galėjo prisidėti prie saugaus prisirišimo stilių kūrimo nepaisant nepalankių vaikystės patirčių (Masten & Coatsworth, 1998; Schofield, Lee & Merrick), 2013). Kita priežastis, galėjusi lemti ryšio nebuvimą tarp saugaus prierašumo stiliaus ir nepalankių vaikystės patirčių, gali būti susijusi su moderuojančiais veiksniais. Ryšį tarp saugaus prierašumo ir nepalankių vaikystės patirčių gali veikti kiti veiksniai, į kuriuos nebuvo atsižvelgta atliekant tyrimą. Pavyzdžiui, tokie veiksniai kaip nepalankių vaikystės patirčių sunkumas, kitų rizikos ar apsauginių veiksnių buvimas (Cicchetti & Toth, 2005; Sperry & Widom, 2013). Dar kita priežastis galėjusi lemti šio ryšio nebuvimą yra imties problema. Kadangi iš tyrime dalyvavusių tiriamųjų tik 17,1 proc. turėjo saugų prierašumo stilių, galima daryti prielaidą, jog reikalinga didesnė imtis, norint nustatyti, ryšius.

Apibendrinant galima teigti, jog pirma hipotezė pasitvirtino iš dalies. Nors nepalankios vaikystės patirtys koreliavo su vengiančiu ir nerimastingu prierašumo stiliais ir neigiamai koreliavo su prierašumo dimensijomis artumu ir pasikliovimu, koreliacijos nebuvo tarp nepalankių vaikystės patirčių ir saugaus prierašumo stiliaus. Tam galėjo daryti įtakos keletas veiksnių: atsparumo ir apsauginių veiksnių, moderuojančių veiksnių ar imties. Ateities tyrimai

šia tema, turėtų apsvarstyti galimybę nuodugniau ištirti šiuos veiksnius, kad geriau suprastų sudėtingą ryšį tarp prierašumo stilių ir nepalankių vaikystės patirčių.

Antra hipotezė – nepalankios vaikystės patirtys teigiamai koreliuos su meilės nuostatomis Ludus, Mania, o neigiamai koreliuos su meilės nuostatomis Eros, Agape.

Rezultatai atskleidžia, jog nepalankios vaikystės patirtys, tokios kaip matytas smurtas šeimoje, emocinė nepriežiūra neigiamai koreliuoja su meilės nuostata Eros. Neigiamas ryšys tarp Eros ir matyto smurto šeimoje patvirtina ankstesnį tyrimą, kuris nustatė, kad vaikystėje matytas smurtas šeimoje, gali turėti įtakos romantiškų santykių vystymuisi suaugus (Margolin et al., 2001). Neigiama koreliacija tarp meilės nuostatos Eros ir emocinės nepriežiūros taip pat patvirtina jau ankstinio tyrimo rezultatus, kuris susiejo vaikystėje patirta emocinę nepriežiūrą su sunkumais užmezgant ir palaikant artimus santykius suaugus (Raby et al., 2015).

Tyrimė buvo taip pat nustatyta, jog Agape teigiamai koreliuoja su emocine ir fizine prievarta bei fizine nepriežiūra, o neigiamai koreliuoja su skyrybomis ar išsiskyrimu. Teigiamas ryšys tarp Agapės ir emocinės bei fizinės prievartos, taip pat fizinio nepriežiūros yra šiek tiek stebinantis ir gali reikalauti tolesnio tyrimo. Verta paminėti, kad kai kurie tyrimai rodo, kad asmenys, patyrę prievartą ar nepriežiūrą vaikystėje, gali išsiugdyti padidėjusį empatijos jausmą ir norą rūpintis kitais (Mikulincer & Shaver, 2005). Neigiama koreliacija tarp Agapės ir skyrybų ar išsiskyrimo yra įdomi ir gali atspindėti stabilumo ir saugumo santykiuose troškimą. Tyrimai parodė, kad suaugusieji, vaikystėje patyrę tėvų skyrybas ar išsiskyrimą, gali turėti daugiau neigiamo požiūrio į meilę ir santykius (Amato & DeBoer, 2001).

Tyrimė taip pat buvo nustatyta, jog meilės nuostata Ludus koreliuoja su nepalankiomis vaikystės patirtimis, tokiomis kaip seksualinė prievarta, piktnaudžiavimas narkotikais, matytas smurtas tarp artimųjų, skyrybos ar išsiskyrimas. Nors nepavyko rasti tyrimų, kurie konkrečiai ištyrė ryšį tarp meilės nuostatos Ludus ir konkrečių nepalankių vaikystės patirčių, yra keletas tyrimų, kurie ištyrė platesnį ryšį – tarp vaikystės traumų ir meilės nuostatų. Buvo nustatyta, kad suaugusieji, kurie teigę patyrę vaikystės traumą, buvo linkę gauti aukštesnius balus Ludus subskalėje (Stravogiannis, Kim, Sophia, Sanches, Zilberman & Tavares, 2018). Galima daryti prielaidą, kad Ludus gali būti įveikos strategija asmenims, patyrusiems traumą vaikystėje. Ludus pasižymi įspūdžių, įvairovės ir atsitiktinių santykių troškimu, todėl gali būti, kad vaikystėje

traumą patyrusius asmenis ši meilės nuostata pasireiškia kaip būdas išvengti pažeidžiamumo ir intymumo, kuris gali atsirasti dėl labiau įpareigojančių santykių. Arba gali būti, kad koreliacija tarp Ludus ir vaikystės traumos yra kitų veiksnių atspindys, pavyzdžiui, asmenys, patyrę traumą vaikystėje, gali būti labiau linkę į rizikingą elgesį arba turėti sunkumų užmezgant artimus santykius, o tai savo ruožtu gali lemti pirmenybę Ludus stiliaus santykiams.

Rezultatai taip pat atskleidė, jog meilės nuostata Mania koreliuoja su nepalankiomis vaikystės patirtimis, tokiomis kaip seksualinė prievarta ir emocinė nepriežiūra. Nors nepavyko rasti tyrimų, kuriuose būtų konkrečiai ištirtas ryšys tarp meilės nuostatos Mania ir šių konkrečių nepalankių vaikystės patirčių, yra keletas tyrimų, kurie ištyrė platesnį ryšį tarp vaikystės traumų ir prisirišimo stilių, kurie gali atskleisti galimus mechanizmus. Prieraišumo teorija rodo, kad ankstyva patirtis su globėjais formuoja mūsų lūkesčius ir įsitikinimus apie santykius, o tai savo ruožtu daro įtaką mūsų elgesio modeliams ir emociniams atsakams romantiškuose santykiuose. Tiksliau, asmenys, patyrę traumą ar nepriežiūrą vaikystėje, gali susikurti nesaugius prierašumo stilius, kuriems būdingas didesnis nerimas ir vengimas artimuose santykiuose (Mikulincer ir Shaver, 2007). Mania yra meilės nuostata, kuriai būdinga įkyrus ir savininkiškas elgesys, pavydas ir atstūmimo baimė. Gali būti, kad asmenys, vaikystėje patyrę seksualinę prievartą ir emocinę nepriežiūrą, dėl nesaugaus prierašumo stiliaus gali susikurti Mania meilės nuostata. Pavyzdžiui, romantiškuose santykiuose jie gali patirti stiprų nerimą ir baimę būti palikti, o tai gali pasireikšti kaip savininkiškas ar pavydus elgesys.

Apibendrinant galima teigti, jog hipotezė pasitvirtino iš dalies, nors meilės nuostata Eros neigiamai koreliavo su nepalankiomis vaikystės patirtimis, o meilės nuostatos Ludus ir Mania teigiamai koreliavo su nepalankiomis vaikystės patirtimis, meilės nuostata Agape tik iš dalies neigiamai koreliavo su nepalankiomis vaikystės patirtimis.

Trečia hipotezė – saugus prierašumo stilius ir prierašumo dimensijos (artumas ir pasikliovimas) koreliuos su meilės nuostatomis Eros, Agape.

Rezultatų analizė atskleidė, jog prierašumo dimensijos artumas ir pasikliovimas teigiamai koreliavo su meilės nuostata Eros, neigiamai koreliavo su meilės nuostata Agape, o saugus prierašumas nekoreliavo. Vienas iš galimų šių rezultatų paaiškinimų, kad asmenys, turintys didelį artumo ir pasikliovimo lygį, gali būti labiau susitelkę į savo poreikius ir norus

santykiuose, o tai gali paaiškinti, kodėl jiems labiau būdinga meilės nuostata Eros, kuriai būdinga aistra ir intensyvumas, tačiau rečiau pritaris meilės nuostatai Agape, kuriai būdingas nesavanaudiškumas ir rūpestis partnerio poreikiais. Ankstesni tyrimai atskleidė, kad saugaus prierašumo stilius paprastai siejamas su teigiamais santykių rezultatais, tokiais kaip aukštesnis pasitenkinimo santykiais ir įsipareigojimų lygis (Mikulincer ir Shaver, 2003). Tačiau šiame tyrime, saugaus prierašumo stilius nekoreliavo nei su viena meilės nuostata. Taip gali būti dėl to, kad saugaus prierašumo stilius nebūtinai siejamas su konkrečiu meilės stiliumi, o su bendresniu gebėjimu užmegzti sveikus ir pilnaverčius santykius (Mikulincer & Shaver, 2003). Galiausiai, koreliacijos tarp saugaus prierašumo stiliaus ir meilės nuostatų Eros ir Agape nebuvimą, galima paaiškinti tuo, jog asmenys galbūt skirtingai konceptualizuoja meilės nuostatas, priklausomai nuo kultūrinio konteksto ar asmeninės patirties (Hendrick & Hendrick, 1992).

Apibendrinant galima teigti, jog hipotezė pasitvirtino iš dalies. Nors prierašumo dimensijos artumas ir pasiklovimas koreliavo su meilės nuostata Eros, šios dimensijos neigiamai koreliavo su meilės nuostata Agape, o saugaus prierašumo stilius nekoreliavo su meilės nuostatomis apskritai.

Ketvirta hipotezė – nepalankios vaikystės patirtys prognozuos nesaugius prierašumo stilius (nerimastingą ir vengiantį) bei neigiamai prognozuos saugų prierašumo stilių ir prierašumo dimensijas (artumą ir pasiklovimą).

Rezultatai rodo, jog nepalankios vaikystės patirtys neprognozuoja nerimastingo prierašumo stiliaus ($R^2 < 20$). Nepalankios vaikystės patirtys taip pat neigiamai neprognozuoja saugaus prierašumo stiliaus ($p > 0,001$) ir prierašumo dimensijos artumo ($R^2 < 20$). Tačiau buvo nustatyta, kad nepalankios vaikystės patirtys prognozuoja vengiantį prierašumo stilių. Ankstesni tyrimai patvirtino šio tyrimo rezultatus, jog emocinė nepriežiūra prognozuoja vengiančio prierašumo formavimąsi (Kim & Cicchetti, 2010; Pietromonaco & Beck, 2015). Šiame tyrime taip pat buvo nustatyta, jog emocinė nepriežiūra neigiamai prognozuoja ir prierašumo dimensiją pasiklovimą. Vienas galimas to paaiškinimas yra tas, jog asmenys, vaikystėje patyrę emocinę nepriežiūrą pasižymi vengiančiu prierašumo stiliumi (Fralely, Heffernan, Vicary & Brumbaugh, 2011). Kadangi vengiantis prierašumas pasižymi nenoru pasikliauti, kitais ir polinkiu sumenkinti artimų santykių svarbą. Galima daryti prielaidą, jog emocinę nepriežiūrą patyrę asmenys, gali būti linkę neieškoti ir nesitikėti paramos ir pagalbos iš artimųjų. Kitas galimas

paaikškinimas, jog asmenys, vaikystėje patyrę emocinę nepriežiūrą, labiau linkę susikurti savarankišką įveikos stilių (Mikulincer & Shaver, 2016). Šis įveikos būdas apima polinkį pasikliauti savimi, o ne ieškoti pagalbos iš kitų.

Apibendrinant galima teigti, jog hipotezė pasitvirtino iš dalies. Nors nepalankios vaikystės patirtys neprognozuoja nerimastingo prieraišumo stiliaus, prognozuoja vengiantį prieraišumo stilių. Taip pat, nors nepalankios vaikystės patirtys neigiamai neprognozuoja saugaus prieraišumo stiliaus ir prieraišumo dimensijos artumo, neigiamai prognozuoja prieraišumo dimensiją pasikliovimą.

Penkta hipotezė – nepalankios vaikystės patirtys prognozuos meilės nuostatas Ludus, Mania ir neigiamai prognozuos meilės nuostatą Eros.

Šiame tyrime nepalankios vaikystės patirtys neprognozuoja meilės nuostatų, tad ši hipotezė nepasitvirtino. McCarthy ir Maughan (2010) tyrimas, kuriame nustatyta, kad nors nepalankios vaikystės patirtys gali turėti neigiamos įtakos santykių rezultatams, tad jos nebūtinai gali būti stipriai susijusios su konkrečiomis meilės nuostatomis. Tai rodo, kad nors nepalankios vaikystės patirtys gali turėti įtakos romantiškiems žmonių santykiams, jos nebūtinai gali lemti tam tikras meilės nuostatas. Taip pat, Brennan ir Shaver (1998) tyrimas atskleidė, kad nors nepalankios vaikystės patirtys gali paskatinti nerimastingo prieraišumo stiliaus formavimąsi, kuris yra susijęs su meilės nuostata Mania, gali nebūti tiesioginio ryšio tarp nepalankių vaikystės patirčių ir meilės nuostatų. Be to, Simpson ir Rholes (2017) atliktas tyrimas parodė, kad nors nepalankios vaikystės patirtys gali turėti įtakos asmenų prieraišumo stiliams, kurie yra susiję su meilės nuostatomis, poveikis gali būti nevienodas visoms meilės nuostatoms. Tai rodo, kad ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių ir meilės nuostatų gali lemti kiti veiksniai, pavyzdžiui, asmenybės bruožai ar gyvenimo patirtis. Apskritai šie tyrimai rodo, kad nors nepalankios vaikystės patirtys gali turėti neigiamą poveikį asmenų romantiškiems santykiams, jos nebūtinai gali būti stipriai susijusios su konkrečiomis meilės nuostatomis, įskaitant Ludus, Mania ir Eros. Tad, ryšys tarp nepalankių vaikystės patirčių ir meilės nuostatų gali būti sudėtingesnis ir nulemtas kitų veiksnių.

Šešta hipotezė – nerimastingas prieraišumo stilius prognozuos meilės nuostatą Mania.

Rezultatai patvirtina šią hipotezę, jog nerimastingas prieraišumo stilius prognozuoja meilės nuostatą Mania. Fraley ir Shaver (1998) patvirtina šiuos rezultatus, kad asmenys, turintys nerimastingą prieraišumo stilių, linkę patirti intensyvesnius ir emocingesnius santykius ir gali elgtis vadovaujantis meilės nuostatos Mania, pavyzdžiui, apsėsti savo partnerį ir demonstruoti pavydą. Be to, Simpson ir Rholes (2017) atliktas tyrimas taip pat atskleidė, kad asmenys, turintys nerimastingą prieraišumo stilių, linkę per daug idealizuoti savo partnerius, o tai sukelia nerealius lūkesčius ir nusivylimą, kai tie lūkesčiai nepatenkinami, tai taip pat atspindi meilės nuostatą Mania. Brennan ir Shaver (1995) tyrimas nustatė, kad asmenys, turintys nerimastingą prieraišumo stilių, dažnai neigiamai vertina save ir savo gebėjimą palaikyti santykius. Šis neigiamas savęs įvaizdis gali sukelti nesaugumo jausmą ir nuolatinio partnerio patikinimo poreikį, būdingą meilės nuostatai Mania. Apskritai tyrimai rodo, kad yra stiprus ryšys tarp nerimastingo prieraišumo stiliaus ir meilės nuostatos Mania. Asmenys, turintys nerimastingą prieraišumo stilių, gali būti labiau linkę patirti intensyvesnius ir emocionalesnius jausmus santykiuose, per daug idealizuoti savo partnerius ir demonstruoti pavydų bei savininkišką elgesį.

Septinta hipotezė – vengiantis prieraišumo stilius prognozuos meilės nuostatą Ludus.

Ši hipotezė nepasitvirtino, nes šiame tyrime buvo nustatyta, jog vengiantis prieraišumo stilius neprognozuoja meilės nuostatos Ludus. Egzistuoja nemažai tyrimų, nagrinėjančių ryšį tarp prieraišumo stilių ir meilės nuostatų. Nors kai kurie tyrimai nustatė reikšmingą ryšį tarp vengiančio prieraišumo stiliaus ir meilės nuostatos Ludus (Hendrick & Hendrick, 1989; Levy & Davis, 1988; Sprecher & Toro – Morn, 2002), kituose tyrimuose tokio ryšio rasti nepavyko (Hendrick & Hendrick, 1995; Sprecher & Metts, 1989). Galimas paaiškinimas galėtų būti tas, jog ryšys tarp prieraišumo stiliaus ir meilės nuostatų yra sudėtingas ir daugialypis, jį gali įtakoti įvairūs individualūs ir kontekstiniai veiksniai. Kai kurie tyrimai rodo, kad ryšys tarp prieraišumo stiliaus ir meilės nuostatų gali skirtis priklausomai nuo dalyvio lyties (Hatfield & Rapson 1993), kultūrinio konteksto arba tiriamos meilės nuostatos (Hendrick & Hendrick, 1989).

Aštunta hipotezė – saugus prieraišumas prognozuos meilės nuostata Eros.

Atliktus rezultatų analizę, buvo išsiaiškinta, jog hipotezė nepasitvirtino, nes saugus prieraišumas neprognozavo meilės nuostatos Eros. Vienas iš tyrimų, patvirtinantis šiuos rezultatus, yra Mikulincer ir Shaver (2017) tyrimas, kuriame nustatyta, kad nors saugaus

prieraišumo stilius yra susijęs su pozityvesniais santykių rezultatais, jis nėra stipriai susijęs su nei viena konkrečia meilės nuostata, įskaitant Erosą. Tai rodo, kad turint saugų prieraišumo stilių gali būti lengviau užmegzti ir palaikyti santykius, tačiau tai nebūtinai lemia konkrečią meilės nuostata. Taip pat, Feeney ir Noller (1990) atliktas tyrimas atskleidė, kad saugų prieraišumą turintys asmenys linkę turėti labiau subalansuotus ir realistiškesnius lūkesčius iš savo partnerių, todėl gali būti mažiau linkę įsitraukti į intensyvų ir aistringą elgesį, susijusį su meilės nuostata Eros. Be to, Hendrick ir Hendrick (1986) tyrimas atskleidė, kad asmenys pasižymintis saugiu prieraišumu, linkę brandžiau ir realistiškiau suprasti meilę, sutelkdami dėmesį į tokius veiksnius kaip įsipareigojimas, intymumas ir pasitikėjimas, o ne tik aistra ir jaudulys. Tad ateities tyrimuose svarbu atsižvelgti į kitus veiksnius, tokius kaip asmenybės bruožai ar gyvenimo patirtis, galbūt jie atlieka svarbesnį vaidmenį numatant meilės nuostata Eros, nei vien prieraišumo stilius.

Išvados

1. Nepalankios vaikystės patirtys koreliavo su vengiančiu ir nerimastingu prieraišumo stiliais ir neigiamai koreliavo su prieraišumo dimensijomis artumu ir pasikliovimu. Koreliacijos nebuvo tarp nepalankių vaikystės patirčių ir saugaus prieraišumo stiliaus.
2. Meilės nuostata Eros neigiamai koreliavo su nepalankiomis vaikystės patirtimis, meilės nuostatos Ludus ir Mania teigiamai koreliavo su nepalankiomis vaikystės patirtimis, o meilės nuostata Agape iš dalies neigiamai koreliavo su nepalankiomis vaikystės patirtimis.
3. Prieraišumo dimensijos artumas ir pasikliovimas teigiamai koreliavo su meilės nuostata Eros, o neigiamai koreliavo su meilės nuostata Agape. Saugus prieraišumo stilius nekoreliavo su meilės nuostatomis apskritai.
4. Nepalankios vaikystės patirtys neprognozavo nerimastingo prieraišumo stiliaus, tačiau prognozavo vengiantį prieraišumo stilių. Nepalankios vaikystės patirtys neigiamai neprognozavo saugaus prieraišumo stiliaus ir prieraišumo dimensijos artumo, tačiau neigiamai prognozavo prieraišumo dimensiją pasikliovimą.
5. Nepalankios vaikystės patirtys neprognozavo meilės nuostatų.
6. Nerimastingas prieraišumo stilius prognozavo meilės nuostatą Mania.
7. Vengiantis prieraišumo stilius neprognozavo meilės nuostatos Ludus.
8. Saugaus prieraišumo stilius neprognozavo meilės nuostatos Eros.

Rekomendacijos

Atsižvelgiant į didelį nepalankios vaikystės patirties poveikį prierašumo stiliams, labai svarbu įgyvendinti ankstyvos intervencijos programas, skirtas vaikams, kurie patyrė nepalankias vaikystės patirtis. Šiomis programomis turėtų būti siekiama teikti paramą, išteklius ir terapines intervencijas, kurios padėtų vaikams išsiugdyti saugų prierašumo stilių ir sušvelninti neigiamą nepalankių vaikystės patirčių poveikį jų santykiams ir nuostatoms į meilę. Profesionalai, dirbantys su asmenimis, patyrusiais nepalankias vaikystės patirtis, turėtų vadovautis traumomis pagrįstu požiūriu. Tai apima traumos paplitimo ir poveikio pripažinimą, traumos ir prierašumo stilių ryšio supratimą ir tinkamos paramos bei intervencijų, skatinančių gijimą ir atsparumą, teikimą. Prierašumo stilių gerinimui skirtos intervencijos gali būti naudingos asmenims, patyrusiems nepalankias vaikystės patirtis. Terapiniai metodai, tokie kaip prierašumu pagrįsta terapija, įskaitant prierašumu pagrįstą šeimos terapiją ir emocinę terapiją, gali padėti asmenims išsiugdyti saugų prierašumo stilių, pagerinti santykių pasitenkinimą ir pagerinti nuostatas į meilę. Labai svarbu didinti specialistų ir plačiosios visuomenės supratimą apie nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stilių ir nuostatų į meilę ryšį. Tai galima pasiekti per mokymo programas, seminarus ir edukacines kampanijas, kuriose pabrėžiamas nepalankių vaikystės patirčių poveikis santykių dinamikai ir pabrėžiama saugaus prierašumo bei sveikos meilės nuostatų skatinimo svarba. Šis tyrimas suteikia vertingų įžvalgų apie ryšį tarp nepalankių vaikystės patirčių, prierašumo stilių ir nuostatų į meilę. Tačiau reikia atlikti tolesnius tyrimus, siekiant iširti papildomus veiksnius, galinčius turėti įtakos šiems santykiams, pavyzdžiui, kultūrinę įtaką, individualų atsparumą ir socialinės paramos sistemų vaidmenį. Tęsimi tyrimai gali pagilinti mūsų supratimą apie šią sudėtingą dinamiką ir padėti kurti veiksmingas intervencijas ir prevencines strategijas.

Literatūra

Acevedo, B.P. and Aron, A. (2009) Does a Long-Term Relationship Kill Romantic Love? *Review of General Psychology*, 13, 59-65. <https://doi.org/10.1037/a0014226>

Adil, A. and Kamal, A. (2005) Relationship between Love Styles, Attachment Styles, and Narcissism among University Student. *Indian Psychological Review*, 64, 33-52.

Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C., Waters, E., & Wall, S. (1978). Strange situation procedure. *Clinical Child Psychology and Psychiatry*.

Alexander, P. C. (1992). Application of attachment theory to the study of sexual abuse. *Journal of consulting and clinical psychology*, 60(2), 185.

Amato, P. R., & DeBoer, D. D. (2001). The transmission of marital instability across generations: Relationship skills or commitment to marriage?. *Journal of marriage and family*, 63(4), 1038-1051.

Anda, R. F., Felitti, V. J., Bremner, J. D., Walker, J. D., Whitfield, C. H., Perry, B. D., ... & Giles, W. H. (2006). The enduring effects of abuse and related adverse experiences in childhood: A convergence of evidence from neurobiology and epidemiology. *European archives of psychiatry and clinical neuroscience*, 256, 174-186.

Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *American psychologist*, 55(5), 469.

Attridge, M. (2013). Jealousy and relationship closeness: Exploring the good (reactive) and bad (suspicious) sides of romantic jealousy. *SAGE open*, 3(1), 2158244013476054.

Bandura, A., & Walters, R. H. (1977). *Social learning theory* (Vol. 1). Prentice Hall: Englewood cliffs.

Bartholomew, K., & Horowitz, L. M. (1991). Attachment styles among young adults: a test of a four-category model. *Journal of personality and social psychology*, 61(2), 226.

Beech, A. R., & Mitchell, I. J. (2005). A neurobiological perspective on attachment problems in sexual offenders and the role of selective serotonin re-uptake inhibitors in the treatment of such problems. *Clinical Psychology Review*, 25(2), 153-182.

Berlin, L. J., Cassidy, J., & Appleyard, K. (2008). The influence of early attachments on other relationships.

Berry, K., Wearden, A., Barrowclough, C., & Liversidge, T. (2006). Attachment styles, interpersonal relationships and psychotic phenomena in a non-clinical student sample. *Personality and Individual Differences*, 41(4), 707-718.

Bethell, C. D., Newacheck, P., Hawes, E., & Halfon, N. (2014). Adverse childhood experiences: Assessing the impact on health and school engagement and the mitigating role of resilience. *Health affairs*, 33(12), 2106-2115.

Block, J. H. (1973). Conceptions of sex role: Some cross-cultural and longitudinal perspectives. *American psychologist*, 28(6), 512.

Bowlby, J. (1969). Disruption of affectional bonds and its effects on behavior. *Canada's mental health supplement*.

Bowlby, J. (1988). *A secure base: Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.

Brassard, A., Darveau, V., Péloquin, K., Lussier, Y., & Shaver, P. R. (2014). Childhood sexual abuse and intimate partner violence in a clinical sample of men: The mediating roles of adult attachment and anger management. *Journal of aggression, maltreatment & trauma*, 23(7), 683-704.

Brennan, K. A., & Shaver, P. R. (1998). Attachment styles and personality disorders: Their connections to each other and to parental divorce, parental death, and perceptions of parental caregiving. *Journal of personality*, 66(5), 835-878.

Bretherton, I., & Munholland, K. A. (2008). Internal working models in attachment relationships: Elaborating a central construct in attachment theory.

Briere, J., & Rickards, S. (2007). Self-awareness, affect regulation, and relatedness: Differential sequels of childhood versus adult victimization experiences. *The Journal of nervous and mental disease*, 195(6), 497-503.

Brown, A. P., Marquis, A., & Guiffrida, D. A. (2013). Mindfulness-based interventions in counseling. *Journal of Counseling & Development*, 91(1), 96-104.

Cicchetti, D., & Toth, S. L. (2005). Child maltreatment. *Annu. Rev. Clin. Psychol.*, 1, 409-438.

Cleary, A. (2012). Suicidal action, emotional expression, and the performance of masculinities. *Social science & medicine*, 74(4), 498-505.

Cloitre, M., Stolbach, B. C., Herman, J. L., Kolk, B. V. D., Pynoos, R., Wang, J., & Petkova, E. (2009). A developmental approach to complex PTSD: Childhood and adult cumulative trauma as predictors of symptom complexity. *Journal of traumatic stress*, 22(5), 399-408.

Collins, N. L., & Read, S. J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of personality and social psychology*, 58(4), 644.

Compas, B. E., Connor-Smith, J. K., Saltzman, H., Thomsen, A. H., & Wadsworth, M. E. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological bulletin*, 127(1), 87.

Cooke, J. E., Racine, N., Plamondon, A., Tough, S., & Madigan, S. (2019). Maternal adverse childhood experiences, attachment style, and mental health: pathways of transmission to child behavior problems. *Child abuse & neglect*, 93, 27-37.

Couch, L.L., Baughman, K.R. and Derow, M.R. (2017) The Aftermath of Romantic Betrayal: What's Love Got to Do with It? *Current Psychology*, 36, 504-515. <https://doi.org/10.1007/s12144-016-9438-y>

Crittenden, P. M. (1988). Relationships at risk. *Clinical implications of attachment*, 136-174.

Crittenden, P. M. (1992). Children's strategies for coping with adverse home environments: An interpretation using attachment theory. *Child Abuse & Neglect*, 16(3), 329-343.

Crittenden, P. M., & Ainsworth, M. D. (1989). Child maltreatment and attachment theory. *Child maltreatment: Theory and research on the causes and consequences of child abuse and neglect*, 432-463.

DeLisi, M., Drury, A. J., & Elbert, M. J. (2019). The etiology of antisocial personality disorder: The differential roles of adverse childhood experiences and childhood psychopathology. *Comprehensive psychiatry*, 92, 1-6.

Diamond, L., & Fagundes, C. (2010). Psychobiological research on attachment. *Journal of Social and Personal Relationships*.

Dube, S. R., Anda, R. F., Felitti, V. J., Croft, J. B., Edwards, V. J., & Giles, W. H. (2001). Growing up with parental alcohol abuse: exposure to childhood abuse, neglect, and household dysfunction. *Child abuse & neglect*, 25(12), 1627-1640.

Dube, S. R., Felitti, V. J., Dong, M., Chapman, D. P., Giles, W. H., & Anda, R. F. (2003). Childhood abuse, neglect, and household dysfunction and the risk of illicit drug use: the adverse childhood experiences study. *Pediatrics*, 111(3), 564-572.

Dutton, D. G., & White, K. R. (2012). Attachment insecurity and intimate partner violence. *Aggression and violent behavior*, 17(5), 475-481.

Ein-Dor, T., Doron, G., Solomon, Z., Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2010). Together in pain: attachment-related dyadic processes and posttraumatic stress disorder. *Journal of counseling psychology*, 57(3), 317.

Ekıızler, H., & Bolelli, M. (2020). The effects of dark triad (Machiavellianism, narcissism, Psychopathy) on the use of power sources. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(37), 27-44.

Feeney, B. C., & Collins, N. L. (2015). A new look at social support: A theoretical perspective on thriving through relationships. *Personality and Social Psychology Review*, 19(2), 113-147.

Feeney, J. A., & Noller, P. (1990). Attachment style as a predictor of adult romantic relationships. *Journal of personality and Social Psychology*, 58(2), 281.

Fehr, B., Harasymchuk, C. and Sprecher, S. (2014) Compassionate Love in Romantic Relationships: A Review and Some New Findings. *Journal of Social and Personal Relationships*, 31, 575-600. <https://doi.org/10.1177/0265407514533768>

Felitti, V. J., & Anda, R. F. (2010). The relationship of adverse childhood experiences to adult medical disease, psychiatric disorders, and sexual behavior: Implications for healthcare. *The impact of early life trauma on health and disease: The hidden epidemic*, 77-87.

Felitti, V. J., Anda, R. F., Nordenberg, D., Williamson, D. F., Spitz, A. M., Edwards, V., & Marks, J. S. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: The Adverse Childhood Experiences (ACE) Study. *American journal of preventive medicine*, 14(4), 245-258.

Finkelhor, D., Turner, H. A., Shattuck, A., & Hamby, S. L. (2015). Prevalence of childhood exposure to violence, crime, and abuse: Results from the national survey of children's exposure to violence. *JAMA pediatrics*, 169(8), 746-754.

Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (1998). Airport separations: A naturalistic study of adult attachment dynamics in separating couples. *Journal of personality and Social Psychology*, 75(5), 1198.

Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of general psychology*, 4(2), 132-154.

Fraley, R. C., Heffernan, M. E., Vicary, A. M., & Brumbaugh, C. C. (2011). The experiences in close relationships—relationship structures questionnaire: a method for assessing attachment orientations across relationships. *Psychological assessment*, 23(3), 615.

Fricke, J., & Moore, S. (2002). Relationship satisfaction: The role of love styles and attachment styles. *Current Research in Social Psychology*, 7(11), 182-204.

Galinha, I.C., Oishi, S., Pereira, C.R., Wirtz, D. and Esteves, F. (2014) Adult Attachment, Love Styles, Relationship Experiences and Subjective Well-Being: Cross-Cultural and Gender Comparison between Americans, Portuguese, and Mozambicans. *Social Indicators Research*, 119, 823-852. <https://doi.org/10.1007/s11205-013-0512-7>

Goodboy, A.K. and Booth-Butterfield, M. (2009) Love Styles and Desire for Closeness in Romantic Relationships. *Psychological Reports*, 105, 191-197.
<https://doi.org/10.2466/PRO.105.1.191-197>

Goodboy, A.K. and Myers, S.A. (2010) Relational Quality Indicators and Love Styles as Predictors of Negative Relational Maintenance Behaviors in Romantic Relationships. *Communication Reports*, 23, 65-78. <https://doi.org/10.1080/08934215.2010.511397>

Graham, J.M. (2011). Measuring Love in Romantic Relationships: A Meta-Analysis. *Journal of Social and Personal Relationships*, 28, 748-771.
<https://doi.org/10.1177/0265407510389126>

Green, B. L., Furrer, C., & McAllister, C. (2007). How do relationships support parenting? Effects of attachment style and social support on parenting behavior in an at-risk population. *American Journal of Community Psychology*, 40, 96-108.

Gudykunst, W. B. (2003). *Cross-cultural and intercultural communication*. Sage.

Hammock, G. and Richardson, D.S. (2011) Love Attitudes and Relationship Experience. *The Journal of Social Psychology*, 151, 608-624. <https://doi.org/10.1080/00224545.2010.522618>

Harkness, K. L., Lumley, M. N., & Truss, A. E. (2008). Stress generation in adolescent depression: The moderating role of child abuse and neglect. *Journal of abnormal child psychology*, 36, 421-432.

Hart, J., Nailling, E., Bizer, G. Y., & Collins, C. K. (2015). Attachment theory as a framework for explaining engagement with Facebook. *Personality and Individual Differences*, 77, 33-40.

Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of personality and social psychology*, 52(3), 511. Heller, D. P., & Heller, L. S. (2001). *Crash course: A self-healing guide to auto accident trauma and recovery*. North Atlantic Books.

Hendrick, C., & Hendrick, S. (1986). A theory and method of love. *Journal of personality and social psychology*, 50(2), 392.

Hendrick, C., & Hendrick, S. S. (1989). Research on love: Does it measure up?. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(5), 784.

Hillis, S., Mercy, J., Amobi, A., & Kress, H. (2016). Global prevalence of past-year violence against children: a systematic review and minimum estimates. *Pediatrics*, 137(3).

Ho, G. W., Bressington, D., Karatzias, T., Chien, W. T., Inoue, S., Yang, P. J., ... & Hyland, P. (2020). Patterns of exposure to adverse childhood experiences and their associations with mental health: a survey of 1346 university students in East Asia. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 55, 339-349.

Jonason, P. K., & Kavanagh, P. (2010). The dark side of love: Love styles and the Dark Triad. *Personality and Individual Differences*, 49(6), 606-610.

Karandashev, V., Benton, M., Edwards, C. and Wolters, V. (2012) Development of Attachment in Romantic Relationship of Young Adults with Different Love Styles. *Interpersona. An International Journal on Personal Relationships*, 6, 1-22. <https://doi.org/10.5964/ijpr.v6i1.87>

Kendler, K. S., Gardner, C. O., Neale, M. C., & Prescott, C. A. (2001). Genetic risk factors for major depression in men and women: similar or different heritabilities and same or partly distinct genes?. *Psychological medicine*, 31(4), 605-616.

Kim, J., & Cicchetti, D. (2010). Longitudinal pathways linking child maltreatment, emotion regulation, peer relations, and psychopathology. *Journal of child psychology and psychiatry*, 51(6), 706-716.

Kimberly, C. and Werner-Wilson, R. (2013) From John Lee to John Gottman: Recognizing Intra- and Interpersonal Differences to Promote Marital Satisfaction. *Journal of Human Sciences and Extension*, 1, 32-46.

Klohnen, E. C., & Bera, S. (1998). Behavioral and experiential patterns of avoidantly and securely attached women across adulthood: a 31-year longitudinal perspective. *Journal of personality and social psychology*, 74(1), 211.

Lansford, J. E., Godwin, J., Al-Hassan, S. M., Bacchini, D., Bornstein, M. H., Chang, L., ... & Zelli, A. (2018). Longitudinal associations between parenting and youth adjustment in

twelve cultural groups: Cultural normativeness of parenting as a moderator. *Developmental psychology*, 54(2), 362.

Laurinaitytė, I., Assini-Meytin, L. C., & Čunichina, K. (2022). Examining the associations between adverse childhood experiences, health risk behaviours, and psychological well-being in a convenience sample of Lithuanian university students. *International journal of environmental research and public health*, 19(6), 3253.

Leban, L. (2021). The effects of adverse childhood experiences and gender on developmental trajectories of internalizing and externalizing outcomes. *Crime & Delinquency*, 67(5), 631-661.

Levendosky, A. A., Bogat, G. A., & Huth-Bocks, A. C. (2011). The influence of domestic violence on the development of the attachment relationship between mother and young child. *Psychoanalytic Psychology*, 28(4), 512.

Levendosky, A. A., Huth-Bocks, A., & Semel, M. A. (2002). Adolescent peer relationships and mental health functioning in families with domestic violence. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 31(2), 206-218.

Levenson, J. S., Willis, G. M., & Prescott, D. S. (2016). Adverse childhood experiences in the lives of male sex offenders: Implications for trauma-informed care. *Sexual Abuse*, 28(4), 340-359.

Levine, R., Sato, S., Hashimoto, T., & Verma, J. (1995). Love and marriage in eleven cultures. *Journal of cross cultural psychology*, 26, 554-571.

Lin, L. and Huddleston-Casas, C.A. (2005) Agape Love in Couple Relationships. *Marriage & Family Review*, 37, 29-48. https://doi.org/10.1300/J002v37n04_03

Liotti, G., & Gilbert, P. (2011). Mentalizing, motivation, and social mentalities: Theoretical considerations and implications for psychotherapy. *Psychology and Psychotherapy: Theory, research and practice*, 84(1), 9-25.

Luecken, L. J., & Appelhans, B. M. (2006). Early parental loss and salivary cortisol in young adulthood: the moderating role of family environment. *Development and psychopathology*, 18(1), 295-308.

Main, M., & Solomon, J. (1990). Procedures for identifying infants as disorganized/disoriented during the Ainsworth Strange Situation. *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention*, 1, 121-160.

Main, M., Kaplan, N., & Cassidy, J. (1985). Security in infancy, childhood, and adulthood: A move to the level of representation. *Monographs of the society for research in child development*, 66-104.

Margolin, G., Gordis, E. B., & John, R. S. (2001). Coparenting: a link between marital conflict and parenting in two-parent families. *Journal of family Psychology*, 15(1), 3.

Mark, K. P., Janssen, E., & Milhausen, R. R. (2011). Infidelity in heterosexual couples: Demographic, interpersonal, and personality-related predictors of extradyadic sex. *Archives of sexual behavior*, 40, 971-982.

Marmarosh, C. L. (2015). Emphasizing the complexity of the relationship: the next decade of attachment-based psychotherapy research. *Psychotherapy*, 52(1), 12.

Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American psychologist*, 56(3), 227.

Masten, A. S., & Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful children. *American psychologist*, 53(2), 205.

Masten, A. S., & Gewirtz, A. H. (2006). Resilience in development: The importance of early childhood.

Masten, A. S., & Tellegen, A. (2012). Resilience in developmental psychopathology: Contributions of the project competence longitudinal study. *Development and psychopathology*, 24(2), 345-361.

McCarthy, G., & Maughan, B. (2010). Negative childhood experiences and adult love relationships: The role of internal working models of attachment. *Attachment & Human Development*, 12(5), 445-461.

McCarthy, G., & Taylor, A. (1999). Avoidant/ambivalent attachment style as a mediator between abusive childhood experiences and adult relationship difficulties. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 40(3), 465-477.

McGowan, P. O., Sasaki, A., D'alessio, A. C., Dymov, S., Labonté, B., Szyf, M., ... & Meaney, M. J. (2009). Epigenetic regulation of the glucocorticoid receptor in human brain associates with childhood abuse. *Nature neuroscience*, 12(3), 342-348.

McLaughlin, K. A., Sheridan, M. A., & Lambert, H. K. (2014). Childhood adversity and neural development: Deprivation and threat as distinct dimensions of early experience. *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 47, 578-591.

Merrick, M. T., Ford, D. C., Ports, K. A., Guinn, A. S., Chen, J., Klevens, J., ... & Mercy, J. A. (2019). Vital signs: Estimated proportion of adult health problems attributable to adverse childhood experiences and implications for prevention—25 States, 2015–2017. *Morbidity and Mortality Weekly Report*, 68(44), 999.

Mikulincer, M. (1998). Adult attachment style and individual differences in functional versus dysfunctional experiences of anger. *Journal of personality and social psychology*, 74(2), 513.

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2003). The attachment behavioral system in adulthood: Activation, psychodynamics, and interpersonal processes.

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2005). Attachment security, compassion, and altruism. *Current directions in psychological science*, 14(1), 34-38.

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). Boosting attachment security to promote mental health, prosocial values, and inter-group tolerance. *Psychological inquiry*, 18(3), 139-156.

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2017). Adult attachment and compassion: Normative and individual difference components. *The Oxford handbook of compassion science*, 120-133.

Milrod, B., Altemus, M., Gross, C., Busch, F., Silver, G., Christos, P., Stieber, J., & Schneier, F. (2016). Adult separation anxiety in treatment nonresponders with anxiety disorders: delineation of the syndrome and exploration of attachment-based psychotherapy and biomarkers.. *Comprehensive psychiatry*.

Neto, F. and Pinto, M. da C. (2015) Satisfaction with Love Life across the Adult Life Span. *Applied Research Quality Life*, 10, 289-304. <https://doi.org/10.1007/s11482-014-9314-6>

Olf, M., Frijling, J. L., Kubzansky, L. D., Bradley, B., Ellenbogen, M. A., Cardoso, C., ... & Van Zuiden, M. (2013). The role of oxytocin in social bonding, stress regulation and mental health: an update on the moderating effects of context and interindividual differences. *Psychoneuroendocrinology*, 38(9), 1883-1894.

Ortalda, F. and Clapetto, S.C. (2010) Amore e benessere soggettivo: Una ricerca esplorativa. *Psicologia della Salute*, 2, 59-72.

Pace, C. S., Muzi, S., Rogier, G., Meinero, L. L., & Marcenaro, S. (2022). The Adverse Childhood Experiences–International Questionnaire (ACE-IQ) in community samples around the world: A systematic review (part I). *Child Abuse & Neglect*, 129, 105640.

Pearson, J. L., Cohn, D. A., Cowan, P. A., & Cowan, C. P. (1994). Earned-and continuous-security in adult attachment: Relation to depressive symptomatology and parenting style. *Development and psychopathology*, 6(2), 359-373.

Pico-Alfonso, M. A., Garcia-Linares, M. I., Celda-Navarro, N., Blasco-Ros, C., Echeburúa, E., & Martinez, M. (2006). The impact of physical, psychological, and sexual intimate male partner violence on women's mental health: depressive symptoms, posttraumatic stress disorder, state anxiety, and suicide. *Journal of women's health*, 15(5), 599-611.

Pietromonaco, P. R., & Beck, L. A. (2015). Attachment processes in adult romantic relationships.

Raby, K. L., Lawler, J. M., Shlafer, R. J., Hesemeyer, P. S., Collins, W. A., & Sroufe, L. A. (2015). The interpersonal antecedents of supportive parenting: A prospective, longitudinal study from infancy to adulthood. *Developmental psychology*, 51(1), 115.

Reavis, J. A., Looman, J., Franco, K. A., & Rojas, B. (2013). Adverse childhood experiences and adult criminality: how long must we live before we possess our own lives?. *The Permanente Journal*, 17(2), 44.

Regan, P. C. (1998). What if you can't get what you want? Willingness to compromise ideal mate selection standards as a function of sex, mate value, and relationship context. *Personality and social psychology bulletin*, 24(12), 1294-1303.

Riggs, S. A. (2010). Childhood emotional abuse and the attachment system across the life cycle: What theory and research tell us. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19(1), 5-51.

Roisman, G. I., Holland, A., Fortuna, K., Fraley, R. C., Clausell, E., & Clarke, A. (2007). The Adult Attachment Interview and self-reports of attachment style: an empirical rapprochement. *Journal of personality and social psychology*, 92(4), 678.

Rothbaum, F., Weisz, J., Pott, M., Miyake, K., & Morelli, G. (2000). Attachment and culture: Security in the United States and Japan. *American Psychologist*, 55(10), 1093.

Rubin, Z. (1970). Measurement of romantic love. *Journal of personality and social psychology*, 16(2), 265.

Sandberg, D. A., Suess, E. A., & Heaton, J. L. (2010). Attachment anxiety as a mediator of the relationship between interpersonal trauma and posttraumatic symptomatology among college women. *Journal of interpersonal violence*, 25(1), 33-49.

Schofield, T. J., Lee, R. D., & Merrick, M. T. (2013). Safe, stable, nurturing relationships as a moderator of intergenerational continuity of child maltreatment: A meta-analysis. *Journal of Adolescent Health*, 53(4), S32-S38.

Shaver, P. R., & Brennan, K. A. (1992). Attachment styles and the "Big Five" personality traits: Their connections with each other and with romantic relationship outcomes. *Personality and social psychology bulletin*, 18(5), 536-545.

Shaver, P. R., & Mikulincer, M. (2002). Dialogue on adult attachment: Diversity and integration. *Attachment & Human Development*, 4(2), 243-257.

Shaver, P. R., Mikulincer, M., & Cassidy, J. (2019). Attachment, caregiving in couple relationships, and prosocial behavior in the wider world. *Current opinion in psychology*, 25, 16-20.

Shaver, P. R., Mikulincer, M., Gross, J. T., Stern, J. A., & Cassidy, J. A. (2016). A lifespan perspective on attachment and care for others: Empathy, altruism, and prosocial behavior. Cassidy, J.; Shaver, PR (ed.), *Handbook of attachment: Theory, research, and clinical applications* (3rd ed.), 878-916.

Shonkoff, J. P., Garner, A. S., Committee on Psychosocial Aspects of Child and Family Health, Committee on Early Childhood, Adoption, and Dependent Care, and Section on Developmental and Behavioral Pediatrics, Siegel, B. S., Dobbins, M. I., Earls, M. F., & Wood, D. L. (2012). The lifelong effects of early childhood adversity and toxic stress. *Pediatrics*, 129(1), e232-e246.

Simpson, J. A., & Rholes, W. S. (2017). Adult attachment, stress, and romantic relationships. *Current opinion in psychology*, 13, 19-24.

Simpson, J. A., Rholes, W. S., & Nelligan, J. S. (1992). Support seeking and support giving within couples in an anxiety-provoking situation: The role of attachment styles. *Journal of personality and social psychology*, 62(3), 434.

Smith, R. and Klases, A. (2016) Predictors of Love Attitudes: The Contribution of Cultural Orientation, Gender Attachment Style, Relationship Length and Age in Participants from the UK and Hong Kong. *Interpersona. An International Journal on Personal Relationships*, 10, 90-108. <https://doi.org/10.5964/ijpr.v10i1.204>

Sophia, E.C., Tavares, H., Berti, M.P., Pereira, A.P., Lorena, A., Mello, C., Gorenstein, C. and Zilberman, M.L. (2009) Pathological Love: Impulsivity, Personality, and Romantic Relationship. *CNS Spectrums*, 14, 268-274. <https://doi.org/10.1017/S1092852900025438>

Sperry, D. M., & Widom, C. S. (2013). Child abuse and neglect, social support, and psychopathology in adulthood: A prospective investigation. *Child abuse & neglect*, 37(6), 415-425.

Sprecher, S., & Toro-Morn, M. (2002). A study of men and women from different sides of earth to determine if men are from Mars and women are from Venus in their beliefs about love and romantic relationships. *Sex Roles*, 46, 131-147.

Sroufe, L. A. (2005). Attachment and development: A prospective, longitudinal study from birth to adulthood. *Attachment & human development*, 7(4), 349-367.

Sternberg, R. J. (1986). A triangular theory of love. *Psychological review*, 93(2), 119.

Stovall-McClough, K. C., & Cloitre, M. (2006). Unresolved attachment, PTSD, and dissociation in women with childhood abuse histories. *Journal of consulting and clinical psychology*, 74(2), 219.

Stravogiannis, A. L. D. C., Kim, H. S., Sophia, E. C., Sanches, C., Zilberman, M. L., & Tavares, H. (2018). Pathological jealousy and pathological love: Apples to apples or apples to oranges?. *Psychiatry research*, 259, 562-570.

Teicher, M. H., Samson, J. A., Anderson, C. M., & Ohashi, K. (2016). The effects of childhood maltreatment on brain structure, function and connectivity. *Nature reviews neuroscience*, 17(10), 652-666.

Thornberry, T. P., Knight, K. E., & Lovegrove, P. J. (2012). Does maltreatment beget maltreatment? A systematic review of the intergenerational literature. *Trauma, Violence, & Abuse*, 13(3), 135-152.

Van der Kolk, B. A. (2005). Editorial introduction: Child abuse & victimization. *Psychiatric Annals*, 2005, 374-378.

Van Ijzendoorn, M. H., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2019). Bridges across the intergenerational transmission of attachment gap. *Current opinion in psychology*, 25, 31-36.

Van Ijzendoorn, M. H., Huffmeijer, R., Alink, L. R., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Tops, M. (2011). The impact of oxytocin administration on charitable donating is moderated by experiences of parental love-withdrawal. *Frontiers in Psychology*, 2, 258.

Vedes, A., Hilpert, P., Nussbeck, F.W., Randall, A.K., Bodenmann, G. and Lind W.R. (2016) Love Styles, Coping, and Relationship Satisfaction: A Dyadic Approach. *Personal Relationships*, 23, 84-97. <https://doi.org/10.1111/pere.12112>

Wei, M., Russell, D. W., & Zakalik, R. A. (2005). Adult attachment, social self-efficacy, self-disclosure, loneliness, and subsequent depression for freshman college students: A longitudinal study. *Journal of counseling psychology*, 52(4), 602.

Whiffen, V. E., Judd, M. E., & Aube, J. A. (1999). Intimate relationships moderate the association between childhood sexual abuse and depression. *Journal of Interpersonal Violence*, 14(9), 940-954.

Whitfield, C. L., Anda, R. F., Dube, S. R., & Felitti, V. J. (2003). Violent childhood experiences and the risk of intimate partner violence in adults: Assessment in a large health maintenance organization. *Journal of interpersonal violence*, 18(2), 166-185.

Widom, C. S., Czaja, S. J., & Dutton, M. A. (2008). Childhood victimization and lifetime revictimization. *Child abuse & neglect*, 32(8), 785-796.

Wright, M. O. D., Crawford, E., & Del Castillo, D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: The mediating role of maladaptive schemas. *Child abuse & neglect*, 33(1), 59-68.

Zacchilli, T.L., Hendrick, C. and Hendrick, S.S. (2009) The Romantic Partner Conflict Scale: A New Scale to Measure Relationship Conflict. *Journal of Social and Personal Relationships*, 26, 1073-1096. <https://doi.org/10.1177/0265407509347936>

Zadeh, S.S. and Bozorgi, Z.D. (2016) Relationship between the Love Styles, Personality Traits, and the Marital Life of Married Students. *International Journal of Humanities and Cultural Studies*, 746-756.